

Sisekaitseakadeemia
Finantskolledž

Karina Näppi
FS070

MITMES RIIGIS VALMISTATUD KAUBA PÄRITOLU
MÄÄRAMISE KONTROLL

Lõputöö

Juhendaja:
Raul Aron
MTA analüüsitalituse peaspetsialist

Tallinn 2010

ANNOTATSIOON

Kolledž: Finantskolledž	Kuu ja aasta: juuni 2010
Töö pealkiri: Mitmes riigis valmistatud kauba päritolu määramise kontroll	
Töö autor: Karina Näppi	Olen nõus oma lõputöö kättesaadavaks tegemisega elektroonilises keskkonnas. Allkiri:
<p>Lühikokkuvõte:</p> <p>Käesoleva lõputöö teemaks on „Mitmes riigis valmistatud kauba päritolu määramise kontroll“.</p> <p>Töö on kirjutatud eesti keeles ning võrkeelne kokkuvõte on vene keeles. Töö koosneb 46 leheküljest, mille hulgas on lisad 6. lehel, kasutatud on 37 allikat, millele on töös viidatud.</p> <p>Lõputöö eesmärgiks on mitmes riigis valmistatud kauba päritolu määramise kontrolli analüüs. Töö uurimisülesanneteks on anda ülevaade kauba päritolu mõistest tolliõiguses, selgitada päritolu määramise reegleid ja päritolu tõendamiseks vajalikke dokumente, anda ülevaade enamlevinud päritolupettustest ning hinnata peamiseid riske päritolumääramise kontrollil ning töötada välja ettepanekuid päritolu määramise kontrolli täiendamiseks.</p> <p>Töö tulemustena on jõutud seisukohale, et päritolukontrolli meetodika on mitmekülgne ja võimaldab päritolu määramise kontrolli mitmes etapis. Samas ei ole teadlikult tegeletud mitmes riigis valmistatud kauba päritolu kontrolliga ning küsimusega, kas päritoluriigiks deklareeritud riigis toimunud töötused või toimingud olid päritolustaatuse saamiseks piisavad. Töös tuvastati ka mõned 2009.a trendid impordil, mis kujutavad endast päritoluriski ning mille kontrollile tuleks 2010.a eriti tähelepanu pöörata. Töös töötati välja mõned ettepanekud, mis võivad olla kasulikud mitmes riigis valmistatud kauba päritolu määramise kontrolli täiendamiseks.</p>	
Võttesõnad: tolliõigus, päritolu, tollikontroll	
Võrkeelsed võttesõnad: custom, origin, таможня, происхождение	
Säilitamise koht:	
Kaitsmisele lubatud	
Kolledži direktor: Uno Silberg	Allkiri:
Vastab lõputöö nõuetele	
Juhendaja: Raul Aron	Allkiri:

SISUKORD

MÕISTETE JA LÜHENDITE LOETELU.....	4
SISSEJUHATUS.....	5
1 KAUBA PÄRITOLU MÕISTE JA PÄRITOLUREEGLID	7
1.1 Kauba päritolu mõiste tolliõiguses.....	7
1.2 Mitmes riigis valmistatud kauba päritolu määramine	12
1.3 Kauba päritolu tõendamine.....	18
2 MITMES RIIGIS VALMISTATUD KAUBA PÄRITOLU KONTROLL MAKSU- JA TOLLIAMETI NÄITEL.....	21
2.1 Enim levinud päritolupettused Eesti näitel.....	21
2.2 Päritolukontrolli meetodika	27
2.3 Ettepanekud mitmes riigis valmistatud kauba päritolu kontrolli parandamiseks	32
KOKKUVÕTE.....	35
PE3IOME.....	37
VIIDATUD ALLIKATE LOETELU.....	39
LISA 1. INTERVJUU AIMI PIHELIGA	42
LISA 2. INTERVJUU VIKTORIA PAŠKEVITŠIGA	43
LISA 3. SOODUSTUSTE KASUTAMINE 2007-2009	44
LISA 4. INTERVJUU TARMO PADREKUGA.....	45
LISA 5. SAGEDASEMAD SOODUSPÄRITOLURIIGID IMPORDIL EESTISSE	47

MÕISTETE JA LÜHENDITE LOETELU

1. ATA – rahvusvaheline ajutise sisseveo konventsioon, mille eesmärk on toimetada eriliigilisi kaupu piiratud ajavahemikuks kolmandatesse riikidesse. Eriliigilisteks kaupadeks on professionaalne varustus, kaubanäidised, näitusekaubad.
2. CITES – Washingtoni (1973) konventsioon loodusliku loomastiku ja taimestiku ohustatud liikidega rahvusvahelise kaubanduse kohta.
3. COMPLEX – tollideklaratsioonide elektroonse töötlemise süsteem.
4. EMP – Euroopa Majanduspiirkond (EEA – European Economic Area) hõlmab 27 Euroopa Liidu liikmesriiki ning 3 EFTA riiki: Island, Norra ja Liechtenstein.
5. Incoterms – rahvusvahelise kaubanduse reeglid.
6. GATT - Üldine Tolli- ja Kaubanduskokkulepe.
7. HS – rahvusvaheline kaupade kirjeldamise ja kodeerimise (klassifitseerimise) süsteem.
8. LVC – Local Value Content – riigis imporditud materjalidele lisandunud väärtus.
9. MTA – Maksu- ja Tolliamet.
10. NPC – Net Production Cost – eksporditava toote tootmises sisalduvad kulud.
11. OWNRES – Euroopa Komisjoni infosüsteem, kuhu kantakse liikmesriikides avastatud tollialased jm omavahenditega seotud rikkumised, mille puhul kahju summa oleks olnud vähemalt 10000 eurot.
12. TIR – TIR-märkmike alusel toimuva rahvusvahelise kaubaveo (1975) konventsioon.
13. ÜTS – Nõukogu määrus 12.10.1992, millega kehtestatakse ühenduse tolliseadustik (2913/92/EMÜ).
14. ÜTSRS – ühenduse tolliseadustiku rakendussätted.
15. WTO – Maailma Kaubandusorganisatsioon.

SISSEJUHATUS

Autor valis lõputöö teemaks mitmes riigis valmistatud kauba päritolu määramise kontrolli. Euroopa Liiduga ühinemine tõi kaasa erinevaid muudatusi meie riigi siseelus ning ka välissuhetes teiste riikidega. Kuna Eesti on üks Euroopa Liidu koosseisus peame järgima selle seadusi. Euroopa liidu eelarve sõltub tollimaksu laekumisest, mis omakorda sõltub kaupade päritolu määramise korrektsusest. Seega päritolu määramise probleem on aktuaalne teema, eriti majanduslanguse ajal, mil importööride valmisolek maksupettusteks eeldatavasti kasvab.

Kauba päritolust sõltub nii tollipoliitiliste meetmete, nagu tollimaks, dumpinguvastane tollimaks või eksporditoetused, kehtestamine, kui ka konkreetse kauba impordil tasumisele kuuluv tollimaksu ja käibemaksu summa. Tollipoliitiliste meetmete üldine eesmärk on aga ausa konkurentsi loomine rahvusvahelises majanduses, mille tagamisele õige päritolu määramine seega kaasa aitab.

Teema on uudne, sest seda pole varem uuritud ja selle kohta on ka väga vähe eesti keelset kirjandust. Tollimaksudest laekuv tulu moodustab 12% Euroopa Liidu eelarvest, seega teema on tähelepanuväärne Euroopa Liidu fiskaalpoliitika seisukohalt. Tuleb tunnistada, et Eesti Vabariigi eelarves on tollimaksul väiksem osa. Kuigi päritolu määramine ja selle kontroll on tähtis Eesti Vabariigi jaoks konkurentsi- ja majanduspoliitika seisukohalt.

Töö eesmärgiks on analüüsida mitmes riigis valmistatud kauba päritolu määramise kontrollimeetodikat Maksu- ja Tolliametis.

Eesmärgi saavutamiseks:

- 1) antakse ülevaade kauba päritolu mõistest tolliõiguses;
- 2) selgitatakse päritolu määramise reegleid;
- 3) selgitatakse välja päritolu tõendamiseks vajalikke dokumente;
- 4) antakse ülevaade enamlevinud päritolupettustest;
- 5) hinnatakse peamiseid riske päritolumääramise kontrollil;

6) vajadusel töötatakse välja ettepanekuid päritolu määramise kontrolli parendamiseks.

Lõputöös käsitletakse teema arusaadavamaks muutmiseks mõistet “mitmes riigis valmistatud kaup” tolliseadustikus sätestatud "mitmest riigist saadud kauba" asemel, eeldades, et „valmistamine“ võib hõlmata ka tooraine kasvatamist, kaevandamist või muu tootmist, tööstust ning muid toiminguid. Kui ühes ja samas riigis toodetud toormaterjalist valmistatud lõppprodukti päritolu määramine on lihtne – valida on vaid üks võimalik päritoluriik, siis kauba, mille valmistamine on toimunud kahes või enamas riigis, päritolu määramine võib olla märksa keerulisem.

Kuna ka mitmes riigis valmistatud kauba päritolu kontroll on keerulisem, huvitab autorit käesoleva töö raames eelkõige (uurimisprobleemid):

- 1) Kui palju kasutatakse päritolupettuseid?
- 2) Kuidas toimub mitmes riigis valmistatud kauba päritolu määramine?
- 3) Kuidas toimub mitmes riigis valmistatud kauba päritolu kontroll MTA-s?
- 4) Mida ja kuidas on võimalik parandada mitmest riigis valmistatud kauba päritolu määramise kontrollimises?

Töö koosneb kahest osast. Teoreetilises osas antakse ülevaade päritolu mõistest, kauba päritolu määramisest ja tõendamisest, kui kaup on valmistatud mitmes riigis ning määratletakse mitmes riigis valmistatud kauba päritolu määramise meetodid.

Teises osas kasutatakse empiirilisi uurimismeetodeid, et välja selgitada päritolupettuste riski, kontrollide sagedust ja metoodikat ning suurimaid probleemkohti mitmes riigis valmistatud kauba päritolu määramisel nii maksumenetluse kui järelkontrolli raames. Selleks viiakse läbi andmeanalüüs ja intervjuud pädevate ametnikega, kes oma igapäevases töös puutuvad päritolukontrolliga kokku. Samuti püüab autor välja töötada ettepanekuid mitmes riigis valmistatud kauba päritolu määramise parandamiseks või põhimõtteid, millest lähtuvalt päritolu tuleks kontrollida.

1 KAUBA PÄRITOLU MÕISTE JA PÄRITOLUREEGLID

1.1 Kauba päritolu mõiste tolliõiguses

Eesti Vabariik on iseseisev riik, millel on oma suveräänsus, territoorium, piirid ning seadused. Enne astumist Euroopa Liitu olid Eesti riigi välissuhete aluspõhjaks välislepingud, mis olid sõlmitud omaette erinevate riikidega ning erinesid sõltuvalt riikidest. 2004. aastal Eesti astus Euroopa Liitu ning sellega tulid mõned muudatused nii seadustes kui ka teiste riikidega suhetes. Euroopa Liidu Rooma lepingu artiklist 23 tuleneb, et ühendus baseerub tolliliidul, mis katab kogu väliskaubanduse ning millega keelustatakse liikmesriikide vahel kõik impordi- ja eksporditollimaksud ning nendega samaväärset mõju avaldavad meetmed ja sellega rakendatakse kõigile liikmesriikidele ühtne tollimaks nende suhetes kolmandate riikidega. Kuna Eesti on selle liige, peab ta järgima selle liidu seadusi ja tava.

Kuna see lõputöö on seotud tolliõigusega, siis tuleb tuua selle definitsioon, mille materiaalne määratlus tuleneb ühenduse tolliseadustiku artiklist 1¹. Tolliõigus on ühenduse tolliterritooriumile toodava või sealt väljaviidava kauba suhtes kohaldatavad üldeeskirjad ja protseduurid.

Samuti tuleb tuua päritolu mõiste määratluse, mis Euroopa Komisjoni Maksukorralduse ja Tolliliidu peadirektoraadi definitsiooni järgi on kauba “majanduslik rahvus” rahvusvahelise kaubanduse mõistes.

Päritolureeglite all tuleb mõelda seadusi, määrusi ja üldrakendatavaid haldusotsuseid, mida mis tahes liige rakendab kaupade päritolumaa kindlaksmääramiseks tingimusel, et need päritolureeglid ei ole seotud lepingulise või autonoomse kaubanduskorraga, mille tulemuseks on GATT 1994 I artikli lõike 1 kohaldamisest kaugemale ulatuvate tollisoodustuste tagamine.

¹ Nõukogu määrus 12.10.1992, millega kehtestatakse ühenduse tolliseadustik (2913/92/EMÜ).

Päritolureeglid hõlmavad kõiki päritolureegleid, mida kasutatakse soodustustevaba kaubanduspoliitika dokumentides.²

Järgmiselt toob autor peamised tolliõiguse allikad, kust tulenevad ka päritolureeglid tolliõiguses. Tegelikult on samu reegleid kasutab ligi 90% maailmast.

Tolliõiguse allikad:

1. Euroopa Ühenduse esmane õigus:
 - 1) Euroopa ühenduse asutamislepingud;
 - 2) rahvusvahelised lepped (HS, WTO/GATT, CITES, TIR, ATA, Incoterms);
 - 3) kahe- ja mitmepoolsed sooduslepingud.
2. Euroopa Ühenduse teisene õigus:
 - 1) Euroopa ühenduse tolliseadustik (2913/92) ja rakendussätted (2454/93);
 - 2) nõukogu määrus 2658/87 tariifi- ja statistikanomenklatuuri ning ühise tollitariifistiku kohta.
3. Siseriiklik õigus:
 - 1) põhiseadus;
 - 2) tolliseadus, maksukorralduse ja muud maksuseadused;
 - 3) määrused ja muud õigusaktid.

WTO liikmed ei või kasutada päritolureegleid, et kas otseselt või kaudselt jälitada kaubanduslikku eesmärki, need reeglid ei või iseenesest luua piirava, moonutava või katkestava mõju rahvusvahelisele kaubandusele, need ei või olla rangemad impordi ja ekspordi kaupade suhtes võrreldes kodumaiste kaupadega, ega olla diskrimineerivad WTO teiste liikmete suhtes. Lisaks, päritolureeglid peavad olema administreeritud järjekindlal, üleüldisel, erapooletul ja mõistlikul viisil, põhinema positiivsetel standarditel, olema avalikult kättesaadavad ja mittetagasiulatuvad.³

Ühenduse tolliseadustiku kohaselt kaup, mis on täielikult saadud ühes riigis või ühel territooriumil, loetakse kõnealuselt territooriumilt pärinevaks kaubaks.⁴ Tolliseadustiku artiklist 36 tuleneb, et kaup, mille tootmisega on seotud rohkem kui üks riik või territoorium, loetakse

² Päritolureeglite leping, v123 RT II 1999, 22, 123.

³ Timothy Lyons, *EC Customs Law*, (Oxford University Press, 2001), p 197.

⁴ ÜTS art 36 p 1.

sellest riigist või sellelt territooriumilt pärinevaks kaubaks, kus kaup läbis viimase olulise töötuluse.

Kaupade päritolu määratakse vastavalt vabakaubanduslepingute päritolu protokollile. See võib mõneti erineda riigiti või ühendusiti. Päritolu määramise küsimus on seotud ka kauba tollistaatusega. Kui kaubal on ühenduse tollistaatus, siis päritolu määramine ei oma olulist tähtsust. Kaup loetakse ühenduse kaubaks, kui see on täielikult ühenduse tolliterritooriumil saadud või toodetud või see on vabasse ringlusse lubatud kaup või kui see on ainult ühenduse kaupadest täielikult ühenduse tolliterritooriumil saadud või toodetud kaup.⁵ Kui aga kaup on ühendusevälise tollistaatusega, see tähendab ühenduse territooriumist väljas toodetud, saadud või ühenduse territooriumilt välja viidud kaup, siis päritolu määramine on kohustuslik.⁶

Vabakaubanduslepingu soodusmeetmete puhul rajaneb kauba päritolu määramine pädevuste jaotusel importiva riigi ja eksportiva riigi tolliasutuste vahel. Pädevused on importiva ja eksportiva riigi vahel jagatud nii, et eksportiv riik on reeglina pädev andma välja päritolusertifikaate ja seega ka kontrollima, kas need on antud välja nõuetekohaselt või kas need andis välja pädev asutus.⁷

Selle süsteemi üheks eeliseks on see, et eksportiva riigi asutused suudavad kõige paremini teha vahetult kindlaks faktid, millest päritolu oleneb. Teiseks on see, et ta viib kaupade päritolu määramise suhtes kindlate tulemustele. Sellepärast peab importiva riigi toll tunnustama lepingulise sooduskorra raames eksportiva riigi asutuste poolt õiguspäraselt läbiviidud hindamist ning nende andmete põhjal tegema importöörile maksuotsusega tollimaksu järelarvestuskande.⁸

Päritolu järgi jagatakse kaubad sooduspäritoluga ja mittesooduspäritoluga kaupadeks. Esimesed saavad kauba impordil tariifisoodustusi ehk tollimaksu vähendamisi või tariifivabastusi ehk tollimaksu vabastust ja teiste puhul rakendatakse tollimaksu Euroopa Liidus kehtiva tollimaksumäära järgi. Kauba sissevedamise ajal deklareeritud kauba päritolu omab suurt tähtsust, sest sooduspäritolu annab importöörile vabakaubanduslepingujärgse maksusoodustuse.⁹

⁵ ÜTS art 4 lg 7.

⁶ Aare Puur, «Eksportöörid peavad hakkama arvestama uute tollireeglitega» (1998), <luup.postimees.ee:8080/leht/98/01/31/majandus.html> (12.03.2009).

⁷ Priit Lätt, "Toll on võtnud sihikule importijad" (2005), <www.glimstedt.ee/ee.php/publikatsioonid/artiklid?id=32> (10.01.2010).

⁸ supra nota

⁹ Olivier Cadot, et al, *Rules of Origin in Regional Trade Agreements*, (Oxford Scholarship, 2006), p 72.

Sooduspäritolustaatusel on kaks olulist nõuet. Kõigepealt, tootes kasutatud mittepärinevate materjalide tollimaks peab olema tasutud eesmärgiga, et mitte soodustada ebaõiget konkurentsi. Teiseks on olemas territoriaalsuse nõue. Selle kohaselt üldjuhul töötlemisoperatsioonid peavad olema toimunud soodustatud territooriumil. Kuigi võib töödelda ka väljaspool territooriumi, kui eksporditakse pärinevaid tooteid, või tooteid, mis on läbinud minimaalsed töötlemisoperatsioonid või kaupade lisandunud väärtus ei ületa 10%.¹⁰

Kaupade sooduspäritolust tulenevate tollimaksude rakendamise aluseks on ühelt poolt riikide vahel sõlmitud erinevad lepingud, mis sisaldavad ka kaubavahetust reguleerivaid osasid ja päritoluprotokolle. Teisalt kuuluvad sooduspäritoluga kaupade hulka ka kaubad, mis pärinevad vähem arenenud ja arenguriikidest. Sel juhul on kaubale sooduspäritolu rakendamise aluseks arenenud riikide ühepoolne hea tahte avaldus, millega püütakse aidata kaasa arenguriikide kaubavahetuse intensiivistamise kaudu arenguriikide majanduselu hoogustamise ja seeläbi riigi üldisele arengule.¹¹

Kauba päritolu määramine on esmalt oluline tollimaksuga maksustamise ja riigile maksude laekumise seisukohalt, sest tollimaksu arvutamiseks vajalikud andmed on kauba KN-kood, kauba päritolu ning kauba tolliväärtus või kauba kogus. Tollimaksu võib ainult tinglikult lugeda maksude hulka kuuluvaks, kuna tollimaksu eesmärgiks on tavaliselt siseturu kaitse või muud majanduspoliitilised eesmärgid. Tänapäeval on tollimaksude puhul üldtunnustatud printsiip nn kaitsetolli põhimõte, mille kohaselt võib tollimakse kehtestada ainult kodumaise tootja kaitseks või toetamiseks, mitte riigitulude kogumise eesmärgil.¹²

Tollimaksu sissenõudmine ei ole tähtis ainult riigi tasandil, vaid ka Euroopa Liidus mängib see olulist rolli. Euroopa Liidu eelarve 99% tuludest on liikmesriikide sissemaksed, mida nimetatakse Euroopa Liidu omavahenditeks. Üheks komponendiks nendest on traditsiooniline omavahend ehk tollimaks, mis moodustab umbes u 15% Euroopa Liidu eelarve tuludest (näiteks sama palju kui harmoniseeritud käibemaksubaasil põhinev makse). See on tajutav panus, mida teevad liikmesriigid. Euroopa Liidul on ühtsed tollireeglid ja tollimaksud: 75% kogutud tollimaksudest eraldavad riigid EL eelarvesse ja 25% tollimaksudest jäetakse riigile tollidega

¹⁰ Kose, T. Tollitehnoloogia talitus, Lääne MTK. Esitlu «Kauba päritolu».

¹¹ Lidia Friedenthal, "EL uus üldine soodustuste süsteem (GSP) ja uued suunad päritolureeglites" (2005), <www.koda.ee/index.php?id=2637> (10.01.2010).

¹² Lasse Lehis, *Maksuõigus* (Tallin: Juura, 2004), lk 464.

kaasnevate administratiivkulude katteks.¹³ Seega korrektne kauba päritolu määramine on oluline eriti tänapäeva majanduslanguse ajal, et ära kasutada kõike võimalikke sissetulekute allikaid.

Kauba klassifitseerimine ja tollivõla tekkimisest tulenevate maksude tasumine toimub vastavalt Eesti tollitariifistikule. Euroopa Ühenduse tolliseadustiku järgi tekib tollivõlg impordil ja ekspordil. Sellest tuleneb, et kauba liikumine Euroopa Liidu liikmesriikide vahel on maksuvaba ning tollivõlg tekib ainult kolmandatest riigist saadud kauba sisseviimisel Euroopa Liidu tolliterritooriumile või kauba väljaviimisel Euroopa Liidu tolliterritooriumilt. Selleks, et klassifitseerida kaup ning tollivõla tekkimisel nõuda õigeid makseid sisse on vaja määrata kauba päritolu.¹⁴

Kauba päritolu on oluline ka erinevate meetmete rakendamisel. Meede on teatud ajavahemiku jooksul ühenduse tariifistiku ja kaubanduslike õigusaktide kohaldamine teatud päritoluga sisseveetavale kaubale või teatud sihtriiki väljaveetavale kaubale. Teoreetiliselt määratakse meede ühe päritoluriigi või ühe sihtriigi suhtes. Võib päritoluriigiks või sihtriigiks olla riik või region. Meetmed rühmitatakse liikideks vastavalt nende laadile. Meetme liikideks on soodustused, kvoodid, mittesoodustusmeetmed, dumpinguvastased meetmed, seire, impordi- või ekspordipiirangud, keelud jne. Need on meetet määratlevad põhielemendid.¹⁵

Korrektne päritolu määramine on vajalik eriti tariifikvootide ja dumpinguvastase meetmete rakendamisel. Tariifikvoodi kehtestatakse konkreetsele kaubale või kindlale päritolule ning mõte on selles, et soodsama maksumääraga on võimalik kaupu importida vaid teatud koguses. Kui kvoot on täis, siis rakendatakse kõrgemat tollimaksumäära.¹⁶

Dumpinguvastased meetmed on WTO lepingu järgi ühenduse kõige tähtsamad kaubanduspoliitika meetmed ebaõiglase kaubanduspraktika vastu. Dumpingu tunnuseks on kaubaväljavedu kolmandast riigist Euroopa Liitu alla selle normaalväärtuse. Dumpinguga

¹³ Rahandusministeerium, "Euroopa Liidu eelarvest 2010", <www.fin.ee/index.php?id=12721&highlight=euroopa,eelarve> (04.03.2010).

¹⁴ Komisjoni määrus 2. juuli 1993, millega kehtestatakse rakendussätted nõukogu määrusele (EMÜ) nr 2913/92, millega kehtestatakse ühenduse tolliseadustik, (2454/93/EMÜ), <www.emta.ee/public/CCIP2454_1192_2008_muudatustega.pdf> (10.01.2010).

¹⁵ Euroopa Komisjon, TARICu kasutusjuhend (2003), <www.emta.ee/failid/TARIC_userguide_tolge.pdf> (13.03.2010).

¹⁶ supra nota

tekitatakse kahju Euroopa Liidu tootjatele. Väga palju dumpinguvastaseid tollimakse on kehtestatud Hiina päritolu kaubale, aga ka paljudele teistele Aasia riikidele.¹⁷

Samuti ka mittetariifsete meetmete, nagu mittetariifkvootide ja impordi keelu rakendamisel on kauba päritolu võtmekomponendiks. Mittetariifikvoodid on teatud riikidest pärit konkreetse kauba sisseveoks kehtestatud koguseline piirang. Kui kvoot on täis, siis import on keelatud.¹⁸

Kauba päritolu määramise tähtsuse näidiseks võib tuua Riigikohtu halduskollegiumi kohtuotsuse kohtuasjas 3-3-1-40-08. Selle vaidluspoolteks on Põllumajanduse Registrate ja Informatsiooni Amet (PRIA) ja OÜ Põltsamaa Meierei Juustutööstus, kes tegeleb juustu valmistamisega ning tuginedes Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika rakendamise seadusele sai riigist eksporditoetusi kuna eksportimisele kuuluval kaubal oli määratud ühenduse päritolu. PRIA poolt tehtud kontrolli käigus eksportimisele kuuluva kauba ühenduse päritolu ei leidnud kinnitust. Seega pidi OÜ Põltsamaa Meierei Juustutööstus tagastama saadud eksporditoetusi.

1.2 Mitmes riigis valmistatud kauba päritolu määramine

Nagu oli juba mainitud, päritolu määramine on suhteliselt lihtne, kui kaup on valmistatud ühes riigis, sest see määratakse sellest riigist pärinevaks. Mitmes riigis toodetud kauba päritolu määramisel aga arvestatakse kui oluline ja majanduslikult põhjendatud oli viimane töötlemine või toiming, mille tulemuseks oli uus toode. Kui tähtis tootmisetapp läbiti või kas läbiti töötlemisprotsessi, mis lisas tootele olulist väärtust. Kauba päritolu määramisel ei võeta arvesse kauba valmistamisel või töötlemisel kasutatud elektrienergia, seadmete, masinate ja tööriistade päritolu.¹⁹

Üldiselt mitmes riigis valmistatud toode saab päritolu kolmel viisil:

- 1) ilma piisava töötluseta jääb kaubal esialgne päritolu;
- 2) kumulatsiooniga viimase töötluste alusel, kui on sarnase päritolustaatusena riigid;

¹⁷ Euroopa Komisjon, TARICu kasutusjuhend (2003), <www.emta.ee/failid/TARIC_userguide_tolge.pdf> (13.03.2010).

¹⁸ supra nota

¹⁹ Komisjoni teatis „Selgitavad märkused päritolureegleid käsitlevate Euroopa-Vahemere protokollide kohta“ (2007), <www.eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/et/oj/2007/c_083/c_08320070417et00010019.pdf> (10.01.2010).

3) viimase olulise töötuluse asukohamaa alusel.

Selleks, et otsustada, kas viimane töötulus või toiming oli oluline ehk piisav töötulus riigi päritolu saamiseks, on võimalik kasutada ka kolme meetodit:

- 1) töötuluse tulemusena klassifitseeriti kaup ümber uue kaubakoodi alla;
- 2) määratletakse kindlad töötlemisprotseduurid, mis annavad uue päritolustaatused või mitte;
- 3) töötuluse tulemusena lisandus kaubale väärtust (näiteks muutus 10% kallimaks).

Tavaliselt kehtestatakse üldine reegel, mille kohaselt saadud toode on valmistatud või läbinud piisava töötuluse, kui see kuulub süstemaatilise kaupade nomenklatuuri rubriiki, mis erineb rubriikidest, kuhu kuuluvad kõik kasutatud materjalid. Sellele üldreeglile lisandub süstemaatilisel kaupade nomenklatuuril põhinev erandite loetelu. Eranditega määratakse juhud, mille puhul rubriigi muutus ei ole määrav või selle tulemusena ei kehtestata lisatingimusi.²⁰

Sellel meetodil on olemas nii eelised, kui ka puudused. Eeliseks võib tuua, et see meetod võimaldab päritolu määramise tingimused formuleerida täpselt ja objektiivselt. Juhul, kui tõendamine on vajalik, ei valmista andmete esitamine tootjale tavaliselt mingeid raskusi, kinnitamaks, et ka tegelikkuses vastab kaup kehtestatud nõuetele. Puuduseks on see, et erandite loetelude koostamine on tihtipeale keerukas ja lisaks sellele peab selliseid nimekirju pidevalt ajakohastama, et tehnika arengu ja majandustingimustega sammu pidada. Tootmisprotsesside kirjeldused ei tohi olla põhjendamatu keerulised, vastasel korral võib see viia tootjate poolt heausksete vigade tegemiseni.²¹

Lisaks sellele on päritolu määramisel süstemaatilise kaupade nomenklatuuri kasutamise eelduseks see, et nii ekspordi- kui ka impordiriik on oma tariifide alusena kasutusele võtnud ühe ja sama nomenklatuuri ning kohaldavad seda ühetaoliselt.²²

Üheks meetodiks, kuidas määrata kauba päritolu võiks olla piisava töötuluse meetod. Selle meetodi puhul kasutatakse tavaliselt üldisi nimekirju, kus iga toote kohta on toodud piisavalt oluliseks peetavad tootmis- või töötlemistoimingud. Olulise töötulusega seonduvate nõuetega

²⁰ Nõukogu otsus 3. juuni 1977, millega kiidetakse ühenduse nimel heaks mõningad rahvusvahelise tolliprotseduuride lihtsustamise ja kooskõlastamise konventsiooni lisad, (77/415/EMÜ), <www.eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=DD:02:01:31977D0415:ET:PDF> (10.01.2010).

²¹ supra nota

²² supra nota

vastavuse kindlaksmääramisel võib kasutada mõne tariifiliigituse süsteemi, näiteks Brüsseli nomenklatuuri struktuuri, ja kehtestada üldised reeglid koos erandite loeteluga. Nimetatud üldreeglite kohaselt on saadud toode valmistatud või läbinud piisava töötuse, kui see kuulub tariifiliigituse süsteemi rubriiki, mis erineb rubriikidest, kuhu kuuluvad kõik kasutatud materjalid.²³

On olemas terve rida toiminguid, mis ei muuda päritolustaatuset. Need on sätestatud Ühenduse tolliseaduse rakendussätetes artiklis 70. Need on üldised toimingud. Kui kaup on saadud kahest riigist ning viimases riigis oli läbiviidud ÜTSRS artiklis 70 sätestatud toimingud, siis kaup ei oma viimase riigi päritolu, vaid sellel on esimese riigi päritolu. Samuti ÜTSRS lisas 15 eraldi on sätestatud paljude kaupade gruppi kohta, mis toimingud on ebapiisavad ehk ei muuda päritolu.

Näide:

Päritolu määramine viimase töö või töötlemise alusel. Euroopa Ühenduse päritoluga kangad – saadud kraasimata või kammimata lambavillast – imporditakse Tšehhi. Vooder, mis on valmistatud sünteesstaapelkiududest, on Ungari päritolu. Ülikonnad valmistatakse Tšehhis. Kuna viimane töö või töötlemine teostati Tšehhis, siis on ka ülikonnad Tšehhi päritoluga.²⁴

See näide on lihtne ning pole raske määratu kauba päritolu. Kui aga juhtub, et kaupade valmistamise protsessis osalevad 5-7 riiki ning nende osalemine selles protsessis on umbes võrdne. Sel juhul kauba päritolu määramine muutub päris keeruliseks.

Mitmes riigis valmistatud kauba päritolu määramise teiseks meetodiks on lisandunud väärtuse meetod. Kui päritolu määratakse selle meetodi abil, võetakse arvesse valmistamise või töötlemise ulatust riigis ja selle tulemusena kaubale lisandunud väärtust. Kui see lisandunud väärtus on võrdne teatud protsendimääraga või ületab seda, saab kaup selle riigi päritolu, kus valmistamine või töötlemine toimus.²⁵

²³ Nõukogu otsus 3. juuni 1977, millega kiidetakse ühenduse nimel heaks mõningad rahvusvahelise tolliprotseduuride lihtsustamise ja kooskõlastamise konventsiooni lisad, (77/415/EMÜ), <www.eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=DD:02:01:31977D0415:ET:PDF> (10.01.2010).

²⁴ Komisjoni teatis „Selgitavad märkused päritolureegleid käsitlevate Euroopa-Vahemere protokollide kohta“ (2007), <www.eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/et/oj/2007/c_083/c_08320070417et00010019.pdf> (10.01.2010).

²⁵ supra nota

Lisandunud väärtuse meetod sisaldab²⁶:

- 1) NPC (Net Production Cost) – eksporditava toote tootmises sisalduvad kulud;
- 2) LVC (Local Value Content) – riigis imporditud materjalidele lisandunud väärtus;
- 3) VNOM – mittepärinevate materjalide väärtus riigis.

Kus NPC-s ehk eksporditava toote tootmises sisalduvad kuludes:

- 1) sisalduvad elemendid on vahetult kasutatud materjalid, otsesed tööjõukulud ning otsesed kulud (näiteks renditud tööriistad, autoritasud);
- 2) mittesisalduvad elemendid on kasumimäär, tootmisjärgsed kulud (turundus, pakendamine, transport) ning tootmise kaudsed kulud (halduskulud);
- 3) muud kaasatavad elemendid. Näiteks Kaudsed materjalid, mis ei lähe toote lõppkoostisesse (energia, kütus, varustus, seadmed) ning mõned kaudsed üldkulud, mis on seotud tootmisega.

LVC ehk riigis imporditud materjalidele lisandunud väärtuse valem võib väljendada protsentides NPC-st, kui $LVC = (NPC - VNOM) / NPC \times 100\%$.

Kauba päritolu võib määrata ka päritolu kumulatsiooni abil. Töötlemise, mis on vajalik sooduspäritolu saamiseks võib kaasaegses tootmises toimuda mitmes riigis. Riikide vahel on sõlmitud vabakaubanduslepingud samade päritolureeglitega, mis võimaldavad päritolu kumuleerumist.

Kumulatsiooni reeglid²⁷:

- 1) üldine tolerants – ühendusest mittepärinevaid materjale maksimaalselt 10% toote tootjahinnast;
- 2) tollimaksu tagasimakse keeld – tootes kasutatud mitte-sooduspäritolu sisendmaterjalide impordil tasutud tollimaksu ei tagastata;
- 3) territoriaalsuse nõue – töötlemine peab toimuma soodustatud territooriumil;

²⁶ Maksu- ja Tolliamet, „Päritolureeglid sooduskaubanduses. Tulevikusuunitlus“ (2005), <<http://www.emta.ee/doc.php?2591>> (10.03.2010).

²⁷ Komisjoni teatis „Selgitavad märkused päritolureegleid käsitlevate Euroopa-Vahemere protokollide kohta“ (2007), <www.eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/et/oj/2007/c_083/c_08320070417et00010019.pdf> (10.01.2010).

- 4) otseveo reegel – soodustatud tooted peavad liikuma otse lepinguosalisest riigist teise või läbi teiste soodustatud territooriumide või transiit. Kui kaubad liiguvad läbi kolmandate riikide: a) peavad olema tolli järelevalve all; b) hõlmatud ühtse transpordidokumendiga.

Kumulatsioon võib olla:²⁸

- 1) kahepoolne – täielikult ühenduse päritoluga materjal saadetakse soodustatud riiki, töödeldakse üle ebapiisavate toimingute;
- 2) diagonaalne – osapooli rohkem kui 2;
- 3) täiskumulatsioon – EMP riikide vahel – Euroopa Ühendus, Norra, Island, Liechtenstein, Bulgaaria Rumeenia, Šveits;
- 4) regionaalne ehk piirkondlik kumulatsioon – GSP regioonid.

Piirkondlikku kumulatsiooni kohaldatakse üldise soodustuste süsteemiga (GSP) hõlmatud soodustatud riikide kolme piirkondliku rühma suhtes:

- 1) I rühm: Brunei Darussalam, Kambodža, Indoneesia, Laos, Malaisia, Filipiinid, Singapur, Tai, Vietnam;
- 2) II rühm: Boliivia, Colombia, Costa Rica, Ecuador, El Salvador, Guatemala, Honduras, Nicaragua, Panama, Peruu, Venezuela;
- 3) III rühm: Bangladesh, Bhutan, India, Maldivid, Nepal, Pakistan, Sri Lanka.

Tolliseadustiku rakendussätetest artiklis 72a on sätestatud reeglid töötuse kohta, kui tegemist on kumulatsiooniga.

Kui piirkondlikku rühma kuuluvast riigist pärinev kaup läbib töö või töötuse teises samasse piirkondlikku rühma kuuluvas riigis, pärineb see sellest piirkondlikku rühma kuuluvast riigist, kus see läbis viimase töö või töötuse, tingimusel et:

- 1) lisandväärtus (tehasehind, millest lahutatakse nimetatud tootes sisalduvate kõikide nende toodete tolliväärtus, mis pärinevad kõnealuse piirkondliku rühma mõnest teisest riigist²⁹) on suurem kui kõnealuse piirkondliku rühma mis tahes riigist pärinevate kasutatud toodete suurim tolliväärtus;

²⁸ Maksu- ja Tolliamet, „Päritolureeglid sooduskaubanduses. Tulevikusuunitlus“ (2005), <<http://www.emta.ee/doc.php?2591>> (10.03.2010).

²⁹ ÜTSRS art 72a p 3

- 2) selline töö või töötlemine on artiklis 70 sätestatud toimingutest ja tekstiiltoodete puhul ka lisas 16 osutatud toimingutest ulatuslikum.

Selleks, et Vahemeremaad ja Fääri saared saaksid kuuluda laiendatud vabakaubandusvõrgustikku ja sellega sätestatud päritolu kumulatsioonisüsteemi, peavad nad sõlmima Pan-Euroopa kumulatsioonivõrgustiku riikidega vabakaubanduslepingud samade päritolureeglitega. Lisaks sellele eeldab lepinguvõrgustik, et Vahemeremaad sõlmivad ka omavahel vabakaubanduslepingud samade päritolureeglitega.

Pan-Euroopa –Vahemeremaade (PEV) kumulatsiooniga hõlmatud Euroopa Ühendus, Norra, Šveits, Island, Liechtenstein, Türgi, Fääri saared, Maroko, Alžeeria, Tuneesia, Egiptus, Iisrael, Jordaania, Liibanon, Süüria, Jordani Läänekallas ja Gaza sektor.

Näide:

Võib tuua olukorra, kus ühenduse, Šveitsi ja Maroko vahel on kaubanduses kasutusel ühesugused PEV kumulatsiooni võimaldavad PEV päritolureglid. Seega Šveitsi päritoluga materjalist, näiteks kangast, Marokos valmistatud toode, näiteks rõivad, on Maroko sooduspäritolu. See Maroko päritoluga rõivas saaks impordil ühendusse sooduskohtlemise. Vastavalt võiks ka Marokos valmistada ühenduse päritoluga kangast Maroko sooduspäritoluga rõivad, mis saaksid impordil Šveitsi sooduskohtlemise.

Lepinguvõrgustikku kuuluva maa päritolu olev toode või toormaterjal muutub teise lepingumaavõrgustikku kuuluva maa päritolutooteks, kui seda töödeldakse seal rohkem kui niinimetatud “ebapiisavad” toimingud. Nende kumulatsiooniga hõlmatud riikide päritoluga materjale ei ole vaja sooduspäritolu saamiseks teises kumulatsiooniga hõlmatud riigis piisavalt töödelda.³⁰

Diagonaalset kumuleerumist saab kohaldada ainult juhul, kui lõpptootja- ja lõppsihtriigid on sõlminud ühesuguseid päritoluregleid sisaldavad vabakaubanduslepingud kõikide päritolustaatusse kujunemisega seotud riikidega – see tähendab kõikide riikidega, kust on pärit

³⁰ Pan-Euroopa –Vahemeremaade koostöö ja laienev päritolu kumulatsioonisüsteem <www.emta.ee/public/PEV.pdf> (12.03.2010).

kõik kasutatud materjalid. Päritolustaatuseta materjalidena tuleb käsitada materjale, mis on pärit riigist, kellel ei ole lõpptootja- ja lõppsihtriigiga vabakaubanduslepingut sõlmitud.³¹

1.3 Kauba päritolu tõendamine

Paljude tollimeetmete, eelkõige tariifidega seonduvate meetmete kohaldatavus sõltub kauba päritolust. Importimisel esitavad sertifikaadid ja muud päritolu tõendavad dokumendid on mõeldud selleks, et päritolu kontrollimist hõlbustada ja seega tollivormistust kiirendada.

Kauba päritolutõendid³²

Üldsertifikaadid:

1. Tarnija deklaratsioon - kauba päritolu tõendav dokument, mida kasutatakse kaubavahetuses tarnija ja eksportija vahel. Seda vajatakse juhtudel, kui tarnitud tooted soovitakse eksportida Euroopa Liiduga sooduslepingu sõlminud riikidesse ning päritolutõendi vormistamiseks on vajalik tõendada kauba päritolu.
2. Teabesertifikaat INF 4 - on tolli poolt väljastatav teabesertifikaat tarnija deklaratsiooni autentsuse kinnitamiseks.

Mittesooduspäritolu tõendid:

impordil:

- 1) üldsertifikaat (Ühenduse tolliseadustiku rakendussätted art 47 tingimused);
- 2) sertifikaat teatavate põllumajandustoodete erilise impordikorra puhul (Ühenduse tolliseadustiku rakendussätted art 56-62);
- 3) muudes õigusaktides sätestatud päritolutõendid (tekstiil, terasetooted);

ekspordil :

- 1) üldsertifikaat (Ühenduse tolliseadustiku rakendussätted art 48-54).

Sooduspäritolu tõendid:

- 1) päritolusertifikaat EUR. 1;
- 2) arvedeklaratsioon;

³¹ Komisjoni teatis selliste päritolureegleid käsitlevate protokollide kohaldamise kuupäeva kohta, millega nähakse ette päritolu diagonaalne kumuleerumine Euroopa Liidu ning Albania, Bosnia ja Hertsegoviina, Horvaatia, endise Jugoslavia Makedonia Vabariigi, Montenegro, Serbija ja Türgi vahel. <www.eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:044:0005:0006:ET:PDF> (13.03.2010).

³² Maksu- ja Tolliamet, „Päritolutõenditest“, <<http://www.emta.ee/index.php?id=3281>> (10.01.2010).

- 3) päritolusertifikaatide GSP vorm A asendamisest - selle alusel saavad kaubad ühendusse vabasse ringlusesse deklareerimisel tollimaksusoodustust üldises soodustuste süsteemis.

Päritolu tõendavaid dokumente võib nõuda ainult juhul, kui see on vajalik soodustollimaksude, ühepoolset või vastavalt kahe- või mitmepoolsetele lepingutele kehtestatud majandus- või kaubandusmeetmete või tervise või avaliku korra huvides kehtestatud meetmete kohaldamiseks. Valeandmeid sisaldavate dokumentide koostamise ja koostamise põhjustamise eest eesmärgiga saada päritolu tõendav dokument nähakse ette karistused.

Päritolu tõendavaid dokumente ei tuleks nõuda järgmiste kaupade puhul:

- 1) üksikisikule väikesaadetisena saadetud või reisija pagasis sisalduv kaup, tingimusel et selline import ei ole kaubanduslikku laadi ja et sel viisil imporditava kauba koguväärtus ei ületa 100 USA dollarit;
- 2) kaubasaadetised, mille koguväärtus ei ületa 60 USA dollarit;
- 3) ajutiselt imporditav kaup;
- 4) tollitransiidina veetav kaup;
- 5) kaubad, millega on kaasas piirkonnanimetuse sertifikaat, ja teatud kindlad kaubad, mille puhul tarnijamaad peavad kahe- või mitmepoolsete lepingute kohaselt vastama sellistele nende kaupade kohta käivatele tingimustele, et päritolu tõendavaid dokumente ei ole vaja nõuda.

Äriühingud, kes sagedasti tarnivad kaupu Euroopa Ühendusega sooduslepingu sõlminud riikidesse, võivad kasutada päritolutõendi vormistamisel lihtsustatud protseduuri. Selleks tuleb eksportijal taotleda Maksu- ja Tolliametist heakskiidetud (kinnitatud) eksportija õigus ning arvedeklaratsiooni vormistamisel märgib äriühing tolli poolt väljastatud kinnituse (loa) numbri. Heakskiidetud eksportijatele ei kehti arvedeklaratsioonide vormistamiseks sätestatud kauba väärtuseline piirang. Kinnitatud eksportija võib vormistada arvedeklaratsioone sõltumata saadetises sisalduvate ja pärinevate kaupade maksumusest. Sellist arvedeklaratsiooni võib kasutada kauba päritolu tõendamiseks tolli poolt väljastatava liikumissertifikaadi EUR.1 või EUR-MED.³³

³³ Maksu- ja Tolliamet, «Heakskiidetud (kinnitatud) eksportija õiguse väljastamine», <www.emta.ee/index.php?id=900> (10.03.2010).

Ühenduse tolliseadustik sätestab isikule õiguse saada tollilt siduvat informatsiooni kauba päritolu määramise osas. Ühes ühenduse liikmesriigis väljastatud päritoluinformatsioon on siduv kõikide liikmesriikide tollidele. Sellist eelnevat teavet päritolu kohta võib taotleda nii soodus- kui mittesooduspäritolureeglite kohaldamisel.³⁴

Siduv päritoluinformatsioon ei asenda päritolutõendit, mis on ikkagi vajalik tollimaksusoodustuse kohaldamiseks. Siduva päritoluinformatsiooni taotlus esitatakse selle liikmesriigi tollile, kus vastavat informatsiooni soovitakse kasutada või kus taotleja asub.³⁵

Toll hindab, kas taotlus sisaldab kõiki vajalikke andmeid siduva päritoluinformatsiooni väljastamiseks. Puudevate vajalike andmete korral tuleb need tolli nõudel taotleja poolt esitada. Toll peab väljastama siduva päritoluinformatsiooni 150 päeva jooksul alates päevast, mil tal on otsuse tegemiseks kogu informatsioon olemas.

Siduvale informatsioonile võib tugineda vaid informatsiooni pidaja, see on isik, kelle nimele siduv informatsioon väljastatakse. Informatsiooni pidaja peab samuti suutma vajadusel tõendada, et kõnealune kaup ja selle päritolu määravad asjaolud vastavad igakülgset esitatud informatsioonis kirjeldatud kaubale ja asjaoludele. Siduv päritoluinformatsioon on siduv tollile ainult kauba puhul, mille tolliformaalsused teostatakse pärast informatsiooni väljastamise kuupäeva. Siduva päritoluinformatsiooni esitamine ei takista päritolutõendi tagasilükkamist ja eksportivasse riiki järelkontrolli saatmist. Üldjuhul kehtib siduv päritoluinformatsioon kolm aastat arvates väljastamise kuupäevast.³⁶

³⁴ Maksu- ja Tolliamet, «Siduv päritoluinformatsioon», <www.emta.ee/?id=1024&highlight=tolliametnikele> (10.01.2010).

³⁵ supra nota

³⁶ Maksu- ja Tolliamet, «Siduv päritoluinformatsioon», <www.emta.ee/?id=1024&highlight=tolliametnikele> (10.01.2010).

2 MITMES RIIGIS VALMISTATUD KAUBA PÄRITOLU KONTROLL MAKSU- JA TOLLIAMETI NÄITEL

2.1 Enim levinud päritolupettused Eesti näitel

Tollimaksupettused hõlmavad põhiliselt klassifitseerimist, tolliväärtust, koguselist ja päritolupettust. Päritolupettused on kõige komplitseeritumad ja ka kõige suurema väärtusega, kõige raskemad ja ka kõige poliitilisemad. 2007. aasta aruandes Ühenduse finantshuvide kaitse ja pettusevastase võitluse kohta väljendab Euroopa Parlament kahetsust asjaolu üle, et suurenevad toodete päritoluga seotud pettused, see puudutab nii tariifseid soodusmeetmeid kui ka GATTi tariifikvoote.³⁷

Selle näiteks võib tuua Euroopa Liidu 2007-2009. aastate statistikat tollimaksupettuste ja eeskirjade eiramise kohta just kaupade vale päritolu osas. Näiteks, 2007. aastal oli avastatud 324 juhtumit vale päritoluga deklareeritud kaupadega, mis moodustas 7,76% kogu tuvastatud pettustest ja eeskirjade eiramisest. Täiendavalt oli nõutud sisse 41 777 593 eurot, mis moodustas 12,20% kogu täiendavalt sissenõutud tollimaksutulust või ärahoitud kahjust. 2008. aastal tuvastati 364 juhtumit, kui kaubale oli määratud vale päritolu. Need päritolupettused moodustasid 8,77% erinevatest tollimaksupettustest.. Täiendavalt nõuti 2008. aastal päritolupettusega imporditud kauba impordil sisse 33 463 247 eurot, mis moodustas 10,75% sissenõutud tollimaksutulust. 2009. aastal avastati kaubal vale päritolu 280 korral, see moodustas 7,98% kõigist tollimaksupettustest. Päritolukontrollidega hoiti ära kahju summas 34 962 996 eurot, mis moodustas 12,22% kogu täiendavalt sissenõutud tollimaksutulust.³⁸

Päritolupettuste peamiseks eesmärgiks on kasu saamine, kas väiksema summa maksu maksmise või maksust kõrvale hoidmise kaudu. Olulist rolli vale päritolu määramisel mängivad dumpinguvastased tollimaksud. Kehtestatud dumpingumaksud on oluliselt kõrgemad tava

³⁷ Euroopa Parlament, «Ühenduse finantshuvide kaitse ja pettusevastane võitlus – 2007. aasta aruanne» (2009), <www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+REPORT+A6-2009-0180+0+DOC+WORD+V0//ET> (13.03.2010).

³⁸ OWNERS

maksumäärast, mistõttu on ettevõtetal suur majanduslik huvi kaup mõne muu päritoluga deklareerida.³⁹

Üldises tähenduses on pettuse mõiste näol tegemist sellise teo sooritamise või sooritamise katsega, mis toob kaasa õigusjärgse karistuse. Sellest tulenevalt ei võimaldata ühelegi ettevõtjale, kes ei ole toiminud heauskselt, tolliseadustiku artikli 239 alusel tollimaksu tagasimaksmist või vähendamist. Juhul kui ilmnevad tundemärgid, mis annavad alust pettusekahtlusteks, peab ettevõtja tõestama, et ta on tegutsenud heauskselt ja ei ole seotud pettusega.⁴⁰

Päritolupettuste läbiviimise üheks võimaluseks on kaupade teadlik deklareerimine vale päritoluga, et ära kasutada riigi sooduspäritolu. Kaup deklareeritakse sellise riigi päritoluga, kellega Euroopa Liit on sõlminud sooduskokkulepped või rakendab ühepoolset sooduskohtlemist (näiteks GSP sooduspäritolu).⁴¹

Näiteks, 2008. aastal avastasid tollikontrolli ametnikud 191 impordi- ja ekspordideklaratsioonidega seotud rikkumist. Enamlevinud on tolli- ja käibemaksu vähemmaksmisele suunatud rikkumised, kus kaup deklareeritakse vale nime, päritolu või väärtuse all. Kokku määrati kaupade impordivormistusega seotud rikkumistel täiendavat maksu ca 3,3 miljonit krooni.⁴²

Vaid kaupa ei deklareerita vale päritoluga mitte ainult soodustuste kasutamiseks, vaid selle põhjuseks on ka tollimaksu meetmete rakendamise vältimine. Näiteks, mittetariifkvootide puhul võidakse deklareerida kaup vale päritoluga või klassifitseerida vale kaubakoodiga selleks, et vältida kehtestatud koguselisi kvote. Ka impordi keelu puhul deklareeritakse kaup vale päritoluga või klassifitseeritakse vale kaubakoodiga selleks, et keelatud kaup Euroopa Liidu turule üldse tuua.

³⁹ Vt. Lisa 1.

⁴⁰ Euroopa Komisjon, «Teabedokument ühenduse tolliseadustiku artikli 220 lõike 2 punkti b ja artikli 239 kohaldamise kohta», <www.ec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/customs/procedural_aspects/general/debt/guidelines_et.pdf> (10.03.2010).

⁴¹ Eesti Kaubandus- ja Tööstuskoda, «Euroopa Liidu uus üldine soodustuste süsteem (GSP) ja uued suunad päritolureeglites», www.koda.ee/index.php?id=2637 (20.02.2010)

⁴² Maksu- ja Tolliamet, «Tollikontrolli 2008. aasta ülevaade», <www.emta.ee/index.php?id=25248&tpl=1026> (12.03.2010).

Selle päritolupettuse leviku kinnituseks võib tuua Euroopa Komisjoni 2008. aasta määrust, milles teavitab Komisjon, et tema käsutuses on piisavad tõendid selle kohta, et teatud Hiina Rahvavabariigis valmistatud raud- või terastorude või -toruliitmike kohta kehtivatest dumpinguvastastest meetmetest on kõrvale hoitud ebaõige päritolumaa deklareerimise ja ümberlaadimise abil Indoneesia kaudu. Selle tõendamiseks või tuua mitut faktorit. Kõigepealt, on toimunud oluline muudatus kaubavahetuse struktuuris Hiina Rahvavabariigist ja Indoneesiast ühendusse toimuva ekspordi osas pärast asjaomastele toodetele dumpinguvastaste meetmete kehtestamist. Vaatlusaluste toodete import on oluliselt kasvanud ja kõnealusele muutusele ei ole mingit muud põhjendust, kui tollimaksu rakendamine. See kaubandusstruktuuri muutus tundub pärinevat Indoneesiast pärinevate teatud toruliitmike ümberlaadimisest ja valest päritolumaa deklareerimisest. Lisaks sellele näitavad tõendid, et olemasolevate dumpinguvastaste meetmete parandav mõju asjaomaste toodete koguste suhtes on vähenenud. Teatud raud- või terastoruliitmike olulise kogusega import Indoneesiast on asendanud asjaomaste toodete Hiina Rahvavabariigist pärineva impordi.⁴³

Päritolupettused on samuti seotud päritolutõendi olemasolu ja autentsusega. Tulenevalt eelmisest pettuse liigist võib kauba päritolu tõendav dokument olla võltsitud või saadud ebaausa tegutsemisega.⁴⁴

2008. aasta jooksul avastati 78 tõendit, mis ei vastanud sooduspäritolu tõenditele kehtestatud nõuetele. Samuti saadeti järelkontrolli neid päritolutõendeid, mille autentsus tekitas kahtlust. Tulemuseks oli see kahtlus põhjendatud 241 juhtumil.⁴⁵

Päritolutõenditega seotud pettuste üheks näidiseks võiks olla situatsioon, kui kaup deklareeritakse mingi päritoluga ning selle püütakse tõestada ka päritolusertifikaadiga, mis ei vasta just selle päritoluriigi nõuetele. Kui näiteks, importija deklareerib kaupa Hiina päritoluga ning esitab A.TR-sertifikaadi. Pädev ametnik võib kohe tuvastada, et tegemist on vale andmete esitamise või päritolutõendi autentsusega, sest just A.TR-sertifikaate väljastatakse ainult Türgi päritoluga kaupadele.⁴⁶

⁴³ Komisjoni määrus 2. märts 2004, Hiina Rahvavabariigist pärinevate teatud raud- või terastoruliitmike impordi kohta, <www.eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32004R0396:ET:HTML> (10.03.2010).

⁴⁴ Vt. Lisa 1.

⁴⁵ Vt. Lisa 1.

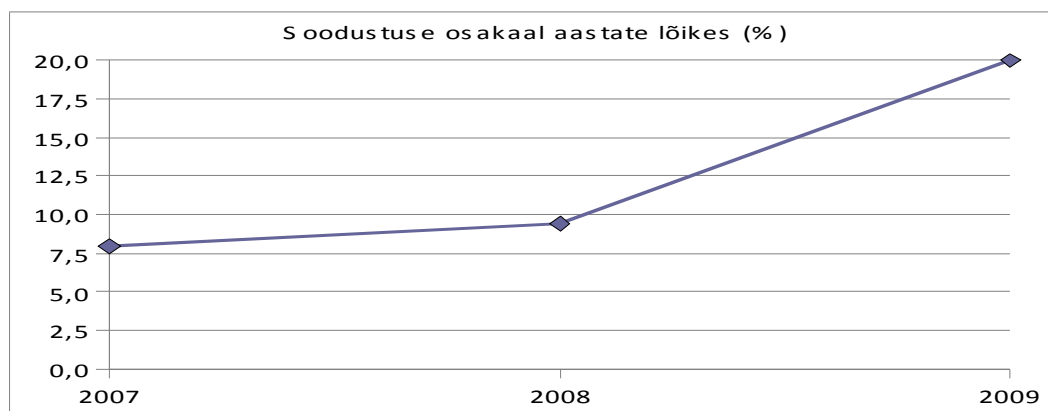
⁴⁶ Vt. Lisa 2.

Euroopa Liit lõi tolliliidu Türgiga 1995. aastal. Tolliliidu reguleerimisala hõlmab tööstuskaupadega kauplemist Türgi ja Euroopa Liidu vahel. Samuti eeldab see Türgi poliitika kooskõlastamist teatavate Euroopa Liidu poliitikavaldkondadega. Euroopa Liidu ja Türgi vahelist kaubavahetust põllumajandus- ja terastoodete puhul reguleeritakse eraldi sooduslepingutega. A.TR-sertifikaat tõestab vaid kaupade tollistaatust, et kauba importimisel ei oleks vaja tollimakse maksta, kuid aga ei tõesta just kauba päritolu. Kas teadmatus või lootes, et seda ei tuvastata, esitatakse A.TR-sertifikaate ka teiste riikide päritolu tõendamiseks.⁴⁷

Üheks võimaluseks päritolu pettuste läbiviimiseks peab autor päritolu tõendite väljaandmist. Autori arvamusel, see, et eksportija väljastab ise sooduspäritolu tõendit, võiks olla ahvatluseks pettuste osas, mis on seotud sooduspäritolu tõendite autentsusega.

Kolmas pettuste liik on kauba sooduspäritolu reeglitele mittevastavus. Päritolu tõendi väljastanud asutus on kohustatud kontrollima, kas kaup vastab päritolu reeglitele või mitte. Alati ei ole ametiasutused selles osas korrektsed. Päritolu reeglitele vastavuse puhul tuleb kontrollida kas kaup on täielikult pärinev, on piisavalt töödeldud või on tegemist kumulatsioonitoodetega.⁴⁸

Alltoodud joonisel on näha, et 2007. aastast on päritolusoodustuste kasutamine märgavalt kasvanud. Kui 2007. aastal moodustas soodustusega imporditud kauba osakaal koguimpordist 7,9%, kasvas 2008. aastal see näitaja 9,4%-ni ning 2009. aastal moodustas see juba 20,0 %.

Joonis 1. Soodustuse osakaal koguimpordist

⁴⁷ Euroopa Komisjon, «Euroopa Liidu-Türgi suhted», <www.ec.europa.eu/enlargement/candidate-countries/turkey/relation/index_et.htm> (10.03.2010).

⁴⁸ Vt. Lisa 1.

Lisas 3 esitatud tabeli andmete põhjal võib jõuda järeldusele, et paljud Eestisse imporditud kaubad olid toodud makstes kolmanda riigi tollimaksu ehk ilma mingite soodustusteta. See tähendab, et SAD deklaratsiooni lahtrisse 36 oli märgitud “100” (soodustollimaksu pole kehtestatud või selle kohaldamist ei taotleta). Kolme aasta jooksul mittedooduspäritoluga oli imporditud 5 498 500 705 kaupa. Vaid suur hulk kaupadeks tuuakse Eestisse, kasutades võimalike soodustusi. Nende kasutamise levimuse järgi esireas on GSP tollimaksumäär ilma tingimuste või piiranguteta ehk kasutatakse tariifsoodustust. Seda võimalust kasutati 379 737 960 korral kolme aasta jooksul, märkides “200” SAD lahtrisse 36. Samuti väga levinum on ka rakendatud sooduslepingutega seotud tollimaksumäär ilma tingimuste või piiranguteta. Sellel juhul kohaldatakse sooduslepingutest tulenevat soodustollimaksumäära. Sellise “300” soodustusega oli imporditud 162 944 636 kaupa.⁴⁹ Selline soodustusega imporditud kauba osakaalu kasv näitab võimalike päritolupettuste läbiviimise võimaluse suurendamist. Omakorda tähendab see seda, et tuleb läbi viia rohkem kauba päritolu kontrolli, et vähendada sooduspäritolu võimalikke väärkasutamist.

Enam levinud kaubad, mida on hakatud sooduspäritoluga tooma, on Norra päritoluga kütus, kivimid, alumiinium, plast ja plasttooted, Tšiili joogid (s.h alkohol, peamiselt Tšiili vein) ning kalad ja molluskid Euroopa Ühendusest. Riskantseteks kaupadeks peab autor kõigepealt plasttooted, sest nende valmistamine võib hõlmata erineva keerukusastmega töölusi ja toiminguid detailide lihtsast kokkupanemisest nende samade detailide kuumpressimiseni, mistõttu nende toodete puhul on raske määrata päritolu andava või muutuva tööluse piire.

Tänapäeval on levinum tuua alumiinium Norrast, varem aga toodi Koreast ning maksti palju tollimaksu. Norras toodetakse alumiiniumi, aga samas on see võimalus päritolupettusteks. Mittedooduspäritolu alumiiniumtoodete keskmine maksumäär on 7,5%, ent sooduspäritoluga, EMP riigis (näiteks Norras) valmistatud alumiiniumtoodete maksumäär on 0%. Tuleb korralikult kontrollida alumiiniumi tegeliku päritolu või alumiiniumist valmistatud toodete viimase tööluse olulisust, kas see muudab päritolu või mitte.

Samuti väga populaarsemateks kaupadeks, mida püütakse deklareerida sooduspäritoluga, kuid mis ei vasta sooduspäritolu reeglitele on kokkupandavad kaubad, mis koosnevad mitmest osadest. Nendeks on näiteks televiisorid või jälgrattad. Jalgratastele kaubakoodiga 8712003000

⁴⁹ Maksu-ja Tolliamet, “ETT meetmeliikide ja soodustuste (SAD lahter 36) seosetabel” (2005), <www.emta.ee/doc.php?3230> (10.012010).

kehtib erga omnes tollimaksumäär 14%. Malasia päritoluga jalgratastele kohaldatakse tariifisoodustust 10,5%, Hiina päritolu jalgratastele kehtib aga tollimaksumäär 14% ning lisaks lõplik dumpinguvastane tollimaks 48,5%. 2008. aastal deklareeris ettevõtte vabasse ringlusse 4 konteinerit jalgrattaid ning nende päritoluks oli märgitud Malaisia, esitati ka vastava riigi päritolusertifikaat. Kauba tolliläbivaatuse käigus leiti ratta üksikuid osi lähemalt vaadates, et enamik neist on toodetud Hiinas. Täiendavalt tekkis kahtlus vale tarnetingimuse deklareerimises – tolliväärtuse pettus. Esialgsel hinnangul tasumata jäetud maksusumma (tollimaks+käibemaks) 454 000 krooni.⁵⁰

Kas kokkupanemist võiks käsitleda päritolu määravana? Selle küsimuse lahendamiseks on seotud Euroopa Kohtu liidetud kohtuasi C-447/05 ja C-448/05. Erinevate osade kokkupanemine kujutab endast olulist töötlemist või tööd, mida võib käsitleda päritolu määravana, kui see moodustab tehnilisest küljest vaadatuna ja asjaomase kauba määratlust arvesse võttes otsustava tootmisetapi, mille käigus selgub kasutatavate osade otstarve ning asjaomane kaup omandab seda iseloomustavad konkreetsed omadused. Arvestades siiski kokkupanemise mõiste alla kuuluvate toimingute mitmekesisust, leidub olukordi, kus tehniliste kriteeriumide alusel teostatud hindamine võib olla ebapiisav kauba päritolu määramiseks.⁵¹ Sellest võib järeldada, et tänu kokkupanemise toimingute mitmekesisusele on päritolupettuste toimepanemises palju võimalusi, seega tuleb korralikult kontrollida osade kokkupanemise toiminguid, et hinnata, kas need olid piisavad päritolu määramiseks. Vastasjuhul tuleb kauba päritolu määramisel teise kriteeriumina arvesse võtta kauba väärtuse suurenemine kokkupanemise tagajärjel.

Sooduspäritoluga seotud pettuste näidiseks võiks olla ka kohtuvaidlus AS Glaskek Alümiinium ja MTA vahel. 2006. aasta suvel vedas Glaskek Iisraelist kaupa Eestisse kolmel korral. Kaupu toodi aladelt, mis Iisrael vallutas 1967. aasta 6-päeva sõjas ja seetõttu ei kuulu euroliidu silmis erisoodustusega kohtlemise alla, kuid ilmselt rakendati kaubaveol erisoodustingimust ning kaup oli deklareeritud sooduspäritoluga vabasse ringlusse. Selle kohta oli lisatud ka päritolutõend, mille järgi kaup oli valmistatud Türgis ning sai soodustuse.⁵²

⁵⁰ Vt. Lisa 3.

⁵¹ Euroopa Kohtu liidetud kohtuasi C-447/05 ja C-448/05. <www.eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62005J0447:ET:HTML> (10.03.2010).

⁵² Siim Sultson, "Aknatootja ei saa tolliagendilt midagi", Logistikauudised, 05.02.2010, <www.logistikauudised.ee/?ArticleID=d8874584-00e9-415a-8238-32c2f055fdcb&readcomment=1> (13.03.2010).

2.2 Päritolukontrolli meetodika

Selleks, et analüüsida erinevate mitmest riigist valmistatud kauba päritolu määramise kontrolli ja päritolupettuste läbiviimise võimalusi, kirjeldab autor järgnevalt MTA-s läbiviidava päritolu määramise kontrolli sisu ja meetodikat.

Sissejuhatavalt võib öelda, et tolliseadustiku kohaselt kohaldatakse Euroopa Liidus rahvusvahelise kaubavahetuse suhtes nii eelkontrolli, impordi või ekspordi tollivormistuseaegset operatiivset kontrolli ning tollivormistuse järgset kontrolli⁵³. Vastavalt Ühenduse tolliseadustiku artikli 13 lõikele 2 peab tollikontroll rajanema riskianalüüsil.

Eksportija, kes soovib kaupu Eestist välja viia, esitab vajalikke dokumente tollile. Kui eksportija taotleb sooduspäritolu kohtlemist, siis peab ta esitama ka kauba päritolutõendi või sertifikaadi. Toll kinnitab dokumendid ja säilitab nende koopiaid. Toll ei vastuta nende tõendite sisu eest, vaid kinnitab eksportija nõusoleku vajaduse korral esitada kõike vajalikke dokumente, mis tõestavad kauba päritolu. Seega peab eksportija säilitama kõike dokumente, mis on seotud kauba päritolu tõestamisega, et vajadusel esitada neid. Juhul kui eksportija ei ole eksporditud toodete päritolu tõendavaid vajalikke dokumente õigusvastaselt säilitanud, on tollimaksu tasumise eest vastutav isik kohustatud tõendama, et kolmanda riigi ametiasutuste poolt väljaantud sertifikaat EUR.1 põhines õigetel faktilistel andmetel.⁵⁴

Järgmiselt esitab isik, kes soovib teisse riiki kaupu tuua, deklaratsiooni sihtriigi tollile. Ehk siis Eesti tollile esitatakse deklaratsioone importijate poolt. Tänapäeval suurem osa deklaratsioonidest esitatakse tollile elektroonselt ning kuna pole võimalik kontrollida neid kõiki, lisatakse COMPLEX programme kriteeriume, mille järgi suunatakse deklaratsioone, mis satuvad nende kriteeriumide alla, kollasesse koridori ehk kontrolli. Pädev ametnik vaatab deklaratsiooni üle ning kas laseb neid edasi või mitte. Need kriteeriumid tulevad tänu juba kokku puutunud pettustele ehk põhinevad tolliametnike töökogemusel, teabeosakonna riskihindamisel või Euroopa Pettustevastase Ameti (OLAF) infol.⁵⁵

⁵³ ÜTS art 13, 37, 68, 78 ning Tolliseadus § 9¹.

⁵⁴ *Beemsterboer Coldstore Services BV*, kohtuasi C-293/04, Euroopa Kohus, eelotsus, 09.03.2006, <www.eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62004C0293:ET:HTML> (10.03.2010).

⁵⁵ Vt. Lisa 1.

Võimalikest kriteeriumidest on näiteks, Iisraelist soodustusega deklareeritud kaupade sooduspäritolutõendi peal päritolu omandamise koha postiindeksi (linna, tänava) olemasolu. See kriteerium on kehtestatud, et teada saada, et kaup ei ole toodud vallutatud aladel, kust pärinevad tooted ei vasta Euroopa Liidu ja Iisraeli vahelise assotsiatsioonilepingu kohaselt tariifse sooduskohlemise tingimustele. See kriteerium on lisatud COMPLEX programmi samuti peale sarnase probleemiga kokkupuutumist ehk tänu kohtuvaidlusele.⁵⁶

Üheks kriteeriumiks, mis on lisatud COMPLEX programmi on Norrast saadud arvedeklaratsioonidel heakskiidetud eksportija loa numbri kontroll. See kriteerium on samuti tulnud ametnike töökogemusest. Nagu oli juba mainitud esimeses osas, ettevõttel, kes pidevalt tegeleb kaupade eksportimisega, on võimalus kasutada päritolutõendi vormistamisel lihtsustatud protseduuri. Heakskiidetute eksportijate olemuses ei näe autor suure pettuste võimaluse, sest sellise loa saamiseks tuleb täita mitu tingimust. Esimene nendest on see, et äriühing on eksportinud pärinevaid tooteid regulaarselt vähemalt ühe aasta jooksul ning oskab rakendada sooduslepingute päritoluprotokollide ja ühepoolseid sooduskordi käsitlevate õigusaktide sätteid ja päritolureegleid. Samuti peab äriühing omama kõiki tema poolt eksporditavate kaupade päritolu tõendavaid dokumente ning tal puuduvad võlgnevused tollile ning pole esinenud olulisi tollieeskirjade rikkumisi. Äriühing peab eksportima pärinevaid tooteid sagedasti – vähemalt 2-3 korda nädalas. Selline luba on tähtjaline, seega suurel ettevõttel ei ole mõtet tegeleda sooduspäritolu tõendite pettustega, sest kahtluse korral võib toll selle õiguse kehtetuks tunnistada. Eestis on ainult 12 heakskiidetud eksportijad, seega võib järeldada, et loa saamise tingimused on ranged.

Vaatamata sellele, et autor ei pea suureks riskiks päritolupettuste läbiviimiseks heakskiidetud eksportijate õigust kasutada päritolutõendi vormistamisel lihtsustatud protseduuri, seda püüavad ära kasutada teised. Mõned importijad, kes soovivad tuua Eestisse kaupa ning kasutada soodustust tolliprotseduuride vormistamisel, määravad arvedeklaratsioonile kauba sooduspäritolu ning panevad mingit suvalist heakskiidetud eksportija numbri. Iga riik väljastab konkreetset heakskiidetud eksportija numbri, mis vastab teadaolevatele nõuetele. Liikmesriikide lubade numbrite näidised on meie tollis olemas, seega on võimalik neid kontrollida. See kriteerium on lisatud COMPLEX programmi ning iga kord, kui Norra importijad kasutavad

⁵⁶ Vt. Lisa 1.

heakskiidetud eksportija lubasid kauba päritolu määramisel, suunatakse neid deklaratsioone kollasse koridori ning neid kontrollitakse eraldi.⁵⁷

Üldiselt nende kriteeriumide efektiivsuse puhul, mis on lisatud COMPLEX programmi ning mille järgi suunatakse deklaratsioone kollase koridori, avaldab autor kahtlust. Autor arvab, et see on hea võimalus erinevate päritolu pettuste tuvastamisel, kuigi see sobib vaid mõnede tüüpiliste pettuste osas, sest leidlikud petturid püüavad vältida tüüpilisi situatsiooni ja kriteeriumi. Seega autori arvamusel, aitavad need kriteeriumid pigem suure hulga deklaratsioonide sorteerimiseks, mitte aga keeruliste pettuste tuvastamiseks või lahendamiseks.

Täiendavale kontrollile suunatakse neid deklaratsiooni, mis on sattunud kehtestatud kriteeriumide alla või tänu nn selektiivmeetodile on tekitanud kahtlust. Selektiivsus seisneb selles, et osa ametnikke vaatab kõike esitatud deklaratsioone üle ning suunab kontrollile neid, mille korrektsuse suhtes kohe tekkis kahtlus. Reeglina on ka teatud protsent normist (umbes 2% esitatud deklaratsioonidest), mis tuleb kontrollida aastas. Ehk siis pisteliselt valitakse erinevaid deklaratsioone või ettevõtjaid, mis suunatakse järelkontrolli.⁵⁸

Mis puudutab selektiivmeetodit, siis autori arvamusel, ei ole ka see meetod eriti efektiivne, sest dokumentide või deklaratsiooni andmed võivad olla korralikud ja ei tekita ametnikel kahtlust. Autor arvab, et selline mehhaaniline ülevaatus nüristab tähelepanu ning mõned vead võivad olla mööda lasknud. Autor arvab, et petturid suudavad vältida kahtluse tekkimise just selektiivmeetodil, esitades korrektse deklaratsiooni. Kuigi iseloomulike vigade ja pettuste tuvastamiseks on see meetod vajalik.

Autori arvamusel päritolutõendite kontroll ei ole range ja piisav ning seda peab autor üheks nõrgaks kohaks päritolukontrolli meetodikas. Näiteks, kui kauba maksumus on alla 6000 eurot, siis väljastab eksportija ise sooduspäritolu tõendi ehk arvedeklaratsiooni. Kui kauba maksumus on üle 6000 eurot, väljastab toll oma poolt kinnitatud päritolusertifikaadi (EUR1).⁵⁹ Muidugi, pole võimalik kontrollida iga ettevõtja poolt väljastatud tõendit, eriti sellise väikse maksumusega (alla 6000 eurot), kuid aga need mängivad olulist rolli soodustuse saamisel importimisel. See asjaolu ei puutuda suuremaid kauba partiid, sest maksumus ei ole eriti suur, aga arvata võib, et

⁵⁷ Vt. Lisa 2.

⁵⁸ Vt. Lisa 2.

⁵⁹ Maksu- ja Tolliameti kodulehekülj, <www.emta.ee/index.php?id=718> (10.03.2010).

just sellist pettuse võimalust kasutavad väiksed ettevõtted, sest kontrollitakse tihedamini suurema maksumusega kauba partiid või suurema käibega ettevõtteid ning nendel on suur võimalus mitte sattuda kontrolli objektide hulka.

Samuti kui päritolutõendiks kasutatakse päritolusertifikaadi EUR.1, siis seda esitab ja täidab eksportija ise. Toll kinnitab selle, kuid aga ei vastuta selle sisu eest. See tähendab, et tegelik seos kauba päritolu ja dokumentidel esitatud andmete vahel ei kontrollita. Kui toll annab kinnitust, siis muidugi vaatab mis dokumendid on ees, aga ei kontrolli selle autentsust ja õigust. Ei vastuta tõendi autentsuse ehk kauba päritolu määramise eest mitte toll, vaid eksportija ise.⁶⁰

Muidugi, eksportija seisukohalt oleks rahul selle leebe kontrolli süsteemiga. Kuid autor arvab, et meie riigi seisukohalt, kus eksport on vähenenud, kuid aga imporditakse meie riiki palju ning paljud importijad saavad soodustusi just kaupade päritolu järgi, suurendab see võimaluse päritolu pettustele, mis on seotud päritolutõenditega. Seega, nende päritolutõendite kontroll peab olema rangem.

Kui kaup on juba imporditud Eestisse, siis selle päritolu kontrolli teostatakse deklaratsiooni ja dokumentide alusel, mida esitab importija. Kahtluse korral on võimalik pöörduda päritolutõendi väljaandnud riigi poole. Kontrolliobjektide valikuga Maksu- ja Tolliametis tegeleb Teabeosakond.⁶¹

Järelkontrolli teostavad importija lähteriigi ametivõimud Eesti tolli nõudmisel ning Eesti toll teostab järelkontrolli eksportijate suhtes liikmesriikide ametivõimude nõudel. Kauba päritolu järelkontroll seisneb kõigepealt dokumentide kontrollis. Liikmesriikide ametivõimudelt palutakse kauba päritolu tõendavaid dokumente, mida nende riigi importija peab esitama meie riigi nõudmisel. Vajaduse korral palutakse liikmesriigi tolliametnikke viia läbi kauba füüsilist vaatlust, võta proove ja saata neid ekspertiisile, kui see on veel võimalik ehk kui kaup on veel seal laos olemas.⁶²

⁶⁰ Vt. Lisa 2.

⁶¹ Vt. Lisa 4.

⁶² Vt. Lisa 4.

Ei teostata järelkontrolli ainult deklaratsiooni esitamise ajal, vaid seda võib teostada ka tagantjärgi. Samuti peamiselt toimub kontroll esitatud dokumentide alusel, sest füüsiliselt seda pole võimalik teha, kui kaup on juba vabasse ringlusse lubatud.⁶³

Autor arvab, et kõige nõrgem koht päritolu kontrollimisel on selle kontrolli puudumine eksportimisel või importimisel enne vabasse ringlusse lubamist. Nagu oli juba mainitud esimeses osas on olemas erinevad meetodid ja viisid, et määrata kauba päritolu. Nende sisu sõltub, kas viimase töötamise olulisusest, lisandunud väärtusest või kumulatsioonid piiridest. Vahel läheb õige meetodi valimine ja reeglite järgimine väga keerulisemaks ehk korrektse päritolu määramine on töömahukas protsess. Kuigi füüsiliselt kauba päritolu ei kontrollita eksportimisel või importimisel enne vabasse ringlusse lubamist, on olemas suur risk, et järelkontrolli ajal on juba liiga keeruline või võimatu määrata kauba õiget päritolu, sest valmistamise protsess peegeldub ainult dokumentides. Kuna kaupa üldreeglina enam ei ole, seega ei saa teha vaatlusi või saata kaupa ekspertiisi.⁶⁴

Euroopa Liidu pettuste ja eeskirjade eiramise juhtumite päritolu osas 2007-2009. aastate statistika järgi esimesel kohal on muutumatult ja tingimusteta – Hiina, kust püütakse tuua erinevaid kaupu ning määrata nendele enam soodsamat päritolu. 2007. aastal oli avastatud 1 850, 2008. aastal - 1 911 ja 2009. aastal - 1 743 juhtumit, kui kaup oli toodud Hiinas, vaid oli määratud vale päritolu ja kolme aasta jooksul oli täiendavalt nõutud sisse 474 695 066 eurot. Levinumateks riikideks, kust imporditakse vale päritoluga kaupu on ka Ameerika Ühendriigid, Jaapan, Brasiilia, Lõuna-Korea, Venemaa Föderatsioon ja muud. Autori arvamusel, eriti rangelt tuleb kontrollida neid kaupu, mille valmistamise protsessis osalesid need riigid. Kui näiteks nooraineteks oli Hiinast materjal, aga kauba päritoluks on määratletud muu riik, siis tuleb korralikult kontrollida, kas määratud päritoluriigis oli läbiviidud piisav töötlemisprotsess. Autori arvamusel, see ei ole aga võimalik teostada, kui kauba päritolu kontroll rajaneb ainult dokumentidel. Seega peab autor eriti vajalikuks päritolu kontrolli enne kauba vabasse ringlusse lubamist.

2009. aasta jooksul tollikorralduse osakonna poolt oli läbiviidud 186 päritolu kontrolli. Nende kontrollide põhjusteks olid kriteeriumid, mis on lisatud COMPLEX programmi, mille järgi olid deklaratsioonid suunatud punasesse ja kolasesse koridori. See tähendab, et piisavalt palju

⁶³ Vt. Lisa 4.

⁶⁴ Vt. Lisa 2.

deklaratsioone sisaldasid ebatäpsemaid andmeid ning sattusid nende kriteeriumide alla, milledega olid juba varasemalt probleemid seotud. Autor arvab, et see statistika tõestab tema arvamuse, et nende kriteeriumide meetod ei ole kõige efektiivsem vahend kauba päritolu kontrollimisel, sest ainult 5 korral 186-st olid tuvastatud rikkumised.

Lisas 5 tabelis on toodud riigid, mis kasutavad sooduspäritolu kaupade importimisel Eestisse. Selle näitaja järgi on Norra esimesel ja Tšiili teisel kohal. 2007-2009. aastatel suurenes Norrast sooduspäritoluga toodud kaupade kogus 76 620 380 kg võrra. Aastal 2008 oli väike vähenemine (8 772 024 kg võrra) ning 2009. aastal oli suur kasv 95 517 865 kg-ni. Tšiili näitaja suurenes 2008. aastal, 2009. aastal aga vähenes ning kolme aasta jooksul vähenes see 96 578 kg võrra. Norra ja Tšiili vahel on aga suur vahe ehk 2009. aasta kohta moodustab see 93 076 516 kg ning kolme aasta jooksul on see 116 920 903 kg.

Kolme aasta vahemikus võib jälgida erinevaid muutusi. Näiteks, mõned riigid just hakkasid importima Eestisse, mõned aga lõpetasid seda. Näiteks, Mali, Mauritiusi, Mauritaania ja Senegali importijad viisid kaupu meie riiki viimati 2007. aastal. Vaid näiteks Namiibia ja Moldova importijad just hakkasid sellega tegelema 2008. aastal ning Albaania importijad 2009. aastal. Kuna uued riigid hakkavad importima Eestisse oma kaupu sooduspäritoluga, tuleb neid korralikult kontrollida, et välja selgitada võimalikke pettuste skeemime ning seaduste ja välislepingute tühjad kohad, et vältida kauba päritoluga seotud pettusi.

Seega on Euroopa Liidus kasutusel ulatuslik ja mitmekülgne järelevalvesüsteem õige päritolu määramise tagamiseks, ent paljuski sõltub kontrolli tulemus ning lubatavus riskide hindamisest. Riskide hindamine operatiivsel kontrollil on osaliselt automaatne ja võimaldab riskantse tollideklaratsiooni kiiret kontrollisuunamist.

2.3 Ettepanekud mitmes riigis valmistatud kauba päritolu kontrolli parandamiseks

Analüüsides pädevate ametnikega läbi viidud intervjuudest saadud informatsiooni jõudis autor erinevate järeldesteni, mis võiksid olla kasulikud tulevaste päritolu määramise kontrolliks.

Vale päritoluga deklareerimise probleemi lahendamise või selle vähendamise üheks võimalikeks meetodiks näeb autor kauba füüsilist kontrolli tollivormistuse käigus ekspordil. See annab

võimalust kontrollida kauba valmistamise etappide sisu ja olulisust mitte ainult dokumentide järgi. Selle kontrolli käigus võiks näiteks ka kanda tootjariigi märgistust „made in“. Sellega peavad aga tegelema imporditud kaupade lähteriikide ametivõimud. Seega see reegel peab levinuma kõikides liikmesriikides. See protsess on kulukas ning fiskaalses mõttes ei ole sellega tulus tegeleda, aga riikidevaheline koostöö ja välisabi eeldab kõigi partnerriikide aktiivsust. Seega selleks, et päritoluinfot saada, peab kõikide riikide vahel olema pidev ja vastastikune koostöö.

Kuigi impordi riigis läbi viidud kontrolli sisu ja selle piirid jäävad eeldatavateks, st võib ainult eeldada, kui rangelt seda tegelikult kontrollitakse, peavad ka meie riigi ametivõimud tagama efektiivsemat päritolu kontrolli. Seega järgmiseks ettepanekuks võiks olla see, et päritolu tuleks riskikaupade puhul kontrollida enne vabasse ringlusse lubamist, mitte tagantjärele. Autori arvamusel oleks see kõige paremaks meetodiks, sest sel ajal on võimalik kontrollida korraka nii kauba deklaratsiooni, dokumente ja tõendeid, kui ka imporditavat kaupa ennast.

Eelmises alapeatükis on toodud näidis erinevatest kriteeriumidest, mis on lisatud COMPLEX programmi, et suunata mõned esitatud deklaratsioonid automaatselt kollasse koridori ehk kontrollile. Autor peab riskiks, et sinna satuvad rohkem tüüpiliste pettuste deklaratsioonid, aga kindlasti on teadaoleva või arvatava riskiga kaupade impordi monitoorimine ja selektiivsuskontrolli suunamine just klassikaliste pettuste arvu vähendamiseks väga hea vahend. Näiteks, kui on juba olnud probleem Norra heakskiidetud eksportija loa numbri väärkasutamisega, kriteeriumiks võiks olla kõikide ekspordilubade kontroll liikmesriikide poolt esitatud näidiste järgi.

Autori arvamus on sarnane Euroopa Komisjoni omaga, mis oli väljendatud juba 2005. aastal sooduskaubanduse korra päritolureeglite tulevikuorientiirina. Sooduspäritolu kontrollimisega tegelevate eksportiva ja importiva riigi ametivõimude vahelise infovahetuse ja halduskoostöö aluseks peaksid olema selged kohustused ja menetlused ning nimetatud infovahetust ja halduskoostööd tuleks juriidilisest ja operatiivsest küljest tugevdada.⁶⁵ Ka tänapäeval on see ettepanek aktuaalne, sest tolliametnikega läbiviidud intervjuudest saadud informatsiooni põhjal jõudis autor järeldusele, et osa riike ei tee koostööd nõutaval määral, see tähendab ei vasta ettenähtud aja jooksul päringutele. Ilma selleta ei saa aga tagada mitmes riigi valmistatud kauba

⁶⁵ Euroopa Komisjon, «Sooduskaubanduse korra päritolureglid. Tulevikuorientiirid», 2005, <www.eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2005:0100:FIN:ET:DOC> (10.03.2010).

päritolu määramise kontrollimise efektiivsust, kuna selle järelkontrolli teostavad päritoluriigi võimud selle liikmesriigi palvel, kuhu see kaup oli imporditud.

Samuti ka Euroopa Parlament rõhutab vajadust komisjoni kaubandus- ja tollipoliitikaga tegelevate talituste omavahelise parema koostöö järele, eriti talituste süstemaatilisema kaasamise kaudu kaubanduslepingute läbirääkimisi pidavatesse rühmadesse ja sellega seoses selliste vahendite olulisust nagu ühenduse integreeritud tariif (TARIC), Euroopa siduv tariifiinformatsioon (EBTI), siduv päritoluinformatsioon (BOI) ja ühtne riskijuhtimise raamistik. Autor on kindel, et on oluline jätkata nende vahendite täiustamist ja tagada nende nõuetekohast toimimist liikmesriikide poolt. Sest kuna meil on üldine turg, siis tuleb võidelda koostööd tehes võimalike pettuste vastu.⁶⁶

Euroopa Parlamendi arvamusel ei ole Euroopa Liidul ühtlustatud sätteid ega ühtseid tavasid päritolu märkimise kohta ühenduses ning liikmesriikides kehtivate õigusnormide erinevuse ja selgete ühenduse eeskirjade puudumise tõttu on selle valdkonna õiguslik raamistik killustatud ning see takistab ka päritolu määramise kontrolli.⁶⁷ Autor peab vajalikuks nende ühtsete tavade väljatöötamist, sest kõik liikmesriigid peavad võrdsetes tingimustes teostama koostööd ning olema suunatud ühtse eesmärgi saavutamiseks – päritolupettuste vähendamiseks. Koostöö parima tulemuseni jõudmiseks peavad olema täpsed ja ühtsed reeglid ja tavad.

Erinevate päritolupettuste vähendamise ja päritolukontrollide ebatäiuslikkuse lahendusvõimaluseks näeb autor Euroopa Parlamendi üleskutses teostama võimalike pettuse erihindamise toodete ja riikide kaupa. Samuti tuleb võtta arvesse võimalust teostada nii päritolukui ka sihtriigis reeglipäraseid, sihtotstarbelisi ja vajaduse korral pidevaid kontrole.⁶⁸

Päritolupettuste ärahoidmise üheks võimaluseks näeb autor prognooside koostamises. Tuleb jälgida impordi muutuseid ning uute tendentse. Uute riikidega, mis hakkavad importima Eestisse kaupu, kaasnevad ka uued riskid päritolupettuste osas. Tuleb hinnata neid riske ning püüda ära hoida pettuste läbiviimist.

⁶⁶ Euroopa Parlamendi 5. juuni 2008. aasta resolutsioon kaubanduspoliitika rakendamise kohta tõhusate impordi- ja ekspordieeskirjade ja -menetlustega (2007/2256(INI)).

⁶⁷ Euroopa Parlament, «Resolutsiooni ettepanek», 2009, <www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONGML+MOTION+P7-RC-2009-0142+0+DOC+PDF+V0//ET> (10.03.2010).

⁶⁸ supra nota

KOKKUVÕTE

Töö eesmärgiks oli analüüsida, mitmes riigis valmistatud kauba päritolu määramise kontrolli.

Töös käsitletav probleem seisnes mitmes riigis valmistatud kauba päritolu määramise kompleksuses. Autorit huvitas, kuidas sellise kauba päritolu määramine toimub ja kuidas on mitmes riigis valmistatud kauba päritolu võimalik kontrollida.

Töö koosnes kahest osast. Teoreetilises osas anti ülevaade päritolu mõistest, kauba päritolu määramisest ja tõendamisest, kui kaup on valmistatud mitmes riigis ning määratleti mitmes riigis valmistatud kauba päritolu määramise meetodid.

Teises osas kasutas autor empiirilisi uurimismeetodeid, et välja selgitada päritolupettuste riski, kontrollide sagedust ja metoodikat ning suurimaid probleemkohti mitmes riigis valmistatud kauba päritolu määramisel nii maksumenetluse kui järelkontrolli raames. Selleks viidi läbi andmeanalüüs ja intervjuud pädevate ametnikega, kes oma igapäevases töös sellega kokku puutuvad. Samuti püüdis autor välja töötada ettepanekuid mitmes riigis valmistatud kauba päritolu määramise parandamiseks või põhimõtteid, millest lähtuvalt päritolu tuleks kontrollida.

Päritolu määramise kontroll on vajalik, sest päritolu määramisest sõltuvad tollimaksuga maksustamine ja maksude laekumine riigieelarvesse. Kuid päritolu määramisega kaasnevad mitu probleemi, mis sõltuvad nii mitmes riigis valmistatud kauba päritolu määramise tehnoloogia raskustest, kui ka ettevõtja tahtliku tegevusest.

Lõputöö käigus leidis autor, et päritolukontrolli metoodika ei ole täiuslik ning tõi peamised riskid, mis võivad ohustada mitmes riigis valmistatud kauba päritolu määramise korrektset kontrolli.

Nendeks on:

- 1) päritolukontrolli aluseks on ainult dokumentide kontroll;
- 2) kauba päritolukontrolli puudumine enne kauba vabasse ringlusse lubamist;
- 3) mitmes riigis valmistatud kauba päritolu määramise erinevate meetodite olemasolu ning nende korrektse kontrolli keerukus;
- 4) kauba kokkupanemise toimingute mitmekesisuse ja piisava töötuse kontrolli tüsikkus;
- 5) 2009. aastal tekkis mitu olulist trendi (alumiiniumi, sõidukite ja muu import Norrast), mis võivad endast kujutada tollimaksuriski läbi päritolupettuste ja mis vajaksid see tõttu kontrolli;
- 6) riikidevahelise koostöö ebaküllaldasel tasemel.

Autor arvab, et töö alguses püstitatud eesmärk olid saavutatud, sest lõputöös anti uurimisprobleemidele vastused ning analüüsiti mitmes riigis valmistatud kaupade päritolukontrolli Maksu- ja Tolliametis.

Lõputöö käigus saadud informatsiooni analüüsi ja pädevate ametnike intervjuude põhjal töötas autor välja erinevaid ettepanekuid, mis võivad olla kasulikud tulevaste mitmes riigis valmistatud kauba päritolu määramise kontrollide läbiviimisel.

Peamised ettepanekud:

- 1) ettevõtja poolt väljastatud päritolutõendite rangem kontroll;
- 2) imporditud kauba päritolukontrollide teostamine enne kauba vabasse ringlusse lubamist, mitte tagantjärele;
- 3) ühtsete tavade päritolu märkimise kohta ja selgete ühenduse eeskirjade väljatöötamine Euroopa Liidus;
- 4) liikmesriikidevaheline halduskoostöö tugevdamine;
- 5) päritolupettuste uute tendentside jälgimine ja nende ennetamine prognooside koostamise abil.

РЕЗЮМЕ

Целью работы было проанализировать контроль определения происхождения товара, если его изготовление происходило в нескольких странах.

Проблема, рассматриваемая в работе, состоит в комплексе определения происхождения товара, если он изготовлен в нескольких странах. Автора интересовало, как происходит определение происхождения таких товаров и как возможно проверить это происхождение.

Работа состояла из двух глав. В теоретической части предоставлен обзор о понятии происхождения товаров, об его оперелении и удостоверении, если товар был изготовлен в нескольких странах, а так же были определены методы определения происхождения товара, изготовленного в нескольких странах.

Во второй части автор использовал эмпирические методы, что бы обозначить риски возможных мошенничеств, связанных с происхождением товаров, узнать частоту проверок и методику, а так же наибольшие проблемные места при определении происхождения товаров, изготовленных в нескольких странах, как в ходе налогового делопроизводства, так и при таможенном надзоре. Для этого был проведен анализ данных и интервью с компетентными чиновниками, которые в своей ежедневной работе сталкиваются с этим. Так же постарался автор разработать советы по улучшению определения происхождения товаров, изготовленных в нескольких странах и принципы, исходя из которых стоит проверять происхождение товаров.

Контроль определения происхождения товара является важным процессом, так как от определения происхождения зависят обложение таможенным налогом и поступление налогов в государственную казну. Однако с определением происхождения товара связаны некоторые проблемы, которые зависят как от сложности технологии определения происхождения товара, изготовленного в нескольких странах, так и от преднамеренных действий предпринимателей.

В ходе дипломной работы, автор пришел к выводу, что методика контроля происхождения товаров несовершенна и привёл основные риски, которые могут угрожать корректности определения происхождения товара, изготовленного в нескольких странах.

Основные риски:

- 1) контроль происхождения товаров основан на проверке документов;
- 2) отсутствие контроля происхождения товаров перед разрешением товара в свободное обращение;
- 3) наличие различных методов определения происхождения товара, изготовленного в нескольких странах, и сложность их проверки;
- 4) сложность контроля разнообразия процедуры комплектовки товара и достаточной переработки;
- 5) сотрудничество между странами на недостаточном уровне.

Автор считает, что цели, поставленные в начале работы, были достигнуты, поскольку в работе были даны ответы на исследовательские проблемы и был проанализирован используемый в Налогово-таможенном департаменте контроль определения происхождения товаров, изготовленных в нескольких странах.

На основе анализа информации, полученной в ходе дипломной работы, и интервью с компетентными чиновниками, автор выработал различные предложения, которые могут быть полезными при проведении последующих проверках определения происхождения товаров, изготовленных в нескольких странах.

Основные предложения:

- 1) более строгий контроль свидетельств о происхождении товара, выданных предпринимателями;
- 2) проверка происхождения товаров до разрешения в свободное обращение;
- 3) разработка единых манер при помечании происхождения товара и отчетливых предписаний в Европейском союзе;
- 4) укрепление административного сотрудничества между странами-членами ЕС;
- 5) отслеживание новых тенденций мошенничеств, связанных с происхождением товаров, и их прототвращение с помощью составления прогнозов.

VIIDATUD ALLIKATE LOETELU

- Cadot, O., Estevadeordal, A., Suwa-Eisenmann, A., Verdier, T. 2006. The Origin of Goods. Rules of Origin in Regional Trade Agreements. Oxford.
- ETT meetmeliikide ja soodustuste (SAD lahter 36) seosetabel. Maksu- ja Tolliameti kodulehelt www.emta.ee/doc.php?3230 välja otsitud 10.03.2010
- Euroopa Kohtu otsus C-447/05 ja C-448/05 liidetud kohtuasjades. Euroopa Komisjoni kodulehelt www.eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62005J0447:ET:HTML välja otsitud 10.03.2010
- Euroopa Kohutu eelotsus C-293/04 kohtuasjas. Euroopa Komisjoni kodulehelt www.eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62004C0293:ET:HTML välja otsitud 10.03.2010
- Euroopa Komisjoni infosüsteem (OWNERS), kuhu kantakse liikmesriikides avastatud tollialased jm omavahenditega seotud rikkumised, mille puhul kahju summa oleks olnud vähemalt 10000 eurot
- Euroopa Komisjoni ja Maksukorralduse ja tolliliidu peadirektoraadi TARICu kasutusjuhend. 2003. Maksu- ja Tolliameti kodulehelt www.emta.ee/failid/TARIC_userguide_tolge.pdf välja otsitud 13.03.2010
- Euroopa Liidu eelarvest 2010. Rahandusministeeriumi kodulehelt www.fin.ee/index.php?id=12721&highlight=euroopa,eelarve välja võetud 04.03.2010
- Euroopa Liidu - Türgi suhted. Euroopa Komisjoni kodulehelt www.ec.europa.eu/enlargement/candidate-countries/turkey/relation/index_et.htm välja otsitud 10.03.2010
- Euroopa Parlamendi 5. juuni 2008. aasta resolutsioon kaubanduspoliitika rakendamise kohta tõhusate impordi- ja ekspordieeskirjade ja -menetlustega (2007/2256(INI)).
- Friedenthal, L. 2005. EL uus üldine soodustuste süsteem (GSP) ja uued suunad päritolureeglites. Eesti Kaubandus- ja Tööstuskoda kodulehelt www.koda.ee/index.php?id=2637 välja otsitud 20.02.2010
- Heakskiidetud (kinnitatud) eksportija õiguse väljastamine. Maksu- ja Tolliameti kodulehelt www.emta.ee/index.php?id=900 välja otsitud 10.03.2010

- Kose, T. LMTK Tollitehnoloogia talitus. Kauba päritolu. Esitlus.
- Komisjoni määrus (EMÜ) nr 2454/93, millega kehtestatakse rakendussätted nõukogu määrusele (EMÜ) nr 2913/92, millega kehtestatakse ühenduse tolliseadustik. 02.07.1993. EÜT L 253, 11.10.1993, EÜT L 272, 18.10.2005
- Komisjoni määrus 2. märts 2004 aasta Hiina Rahvavabariigist pärinevate teatud raud- või terastoruliitmike impordi kohta. Euroopa Komisjoni kodulehelt www.eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32004R0396:ET:HTML välja otsitud 10.03.2010
- Komisjoni teatis. Päritolureeglid sooduskaubanduses. Tulevikusuunitlus. Maksu- ja Tolliamet kodulehelt www.emta.ee/doc.php?2591 välja otsitud 10.03.2010
- Komisjoni teatis. Selgitavad märkused päritolureegleid käsitlevate Euroopa-Vahemere protokollide kohta. Euroopa Komisjoni kodulehelt www.eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/et/oj/2007/c_083/c_08320070417et00010019.pdf välja otsitud 10.01.2010.
- Komisjoni teatis selliste päritolureegleid käsitlevate protokollide kohaldamise kuupäeva kohta, millega nähakse ette päritolu diagonaalne kumuleerumine Euroopa Liidu ning Albania, Bosnia ja Hertsegoviina, Horvaatia, endise Jugoslavia Makedonia Vabariigi, Montenegro, Serbija ja Türgi vahel. Euroopa Komisjoni kodulehelt www.eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:044:0005:0006:ET:PDF välja otsitud 13.03.2010
- Lehis, L. 2004. Maksuõigus. Tallinn.
- Lux, M. 2002. Guide to Community Customs Legislation. Brussels.
- Lyons, T. 2001. *EC Customs Law*. United States: Oxford University Press.
- Lätt, P. Toll on võtnud sihikule importijad. www.glimstedt.ee/ee.php/publikatsioonid/artiklid?id=32 välja otsitud 10.01.2010
- Maksu- ja Tolliameti kodulehelt www.emta.ee/index.php?id=718 välja otsitud 10.03.2010
- Nõukogu määrus (EMÜ) nr 2913/92, millega kehtestatakse ühenduse tolliseadustik, 12.10.1992. EÜT L 302, 19.10.1992.
- Nõukogu otsus (EMÜ) nr 415/77, millega kiidetakse ühenduse nimel heaks mõningad rahvusvahelise tolliprotseduuride lihtsustamise ja kooskõlastamise konventsiooni lisad, 03.06.1977. Euroopa Komisjoni kodulehelt www.eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=DD:02:01:31977D0415:ET:PDF välja otsitud 10.01.2010

Pan-Euroopa–Vahemeremaade koostöö ja laienev päritolu kumulatsioonisüsteem. Maksu- ja Tolliameti kodulehelt www.emta.ee/public/PEV.pdf välja otsitud 10.03.2010

Puur, A. 1998. «Eksportöörid peavad hakkama arvestama uute tollireeglitega» (1998), <<http://luup.postimees.ee:8080/leht/98/01/31/majandus.htm> > 06.04.2010

Päritolureeglite leping, v123 RT II 1999, 22, 123.

Päritolutõenditest. Maksu- ja Tolliameti kodulehelt www.emta.ee/?id=3281 välja otsitud 10.03.2010

Resolutsiooni ettepanek, 2009. Euroopa Parlamenti kodulehelt www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+MOTION+P7-RC-2009-0142+0+DOC+PDF+V0//ET välja otsitud 10.03.2010

Selgitavad märkused üleeuroopalise kumulatsiooniga hõlmatud riikide vaheliste lepingute päritolukontrollide kohta. Maksu- ja Tolliameti kodulehelt www.emta.ee/index.php?id=1247 välja otsitud 10.03.2010

Siduv päritoluinformatsioon. Maksu- ja Tolliameti kodulehelt www.emta.ee/?id=1024&highlight=tolliametnikele välja otsitud 10.01.2010

Sooduskaubanduse korra päritolureglid. Tulevikuorientiirid. Euroopa Komisjoni kodulehelt www.eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2005:0100:FIN:ET:DOC välja otsitud 10.03.2010

Sultson, S. 10.02. 2010. Aknatootja ei saa tolliagendilt midagi. www.logistikauudised.ee/?ArticleID=d8874584-00e9-415a-8238-32c2f055fdb&readcomment=1

Teabedokument ühenduse tolliseadustiku artikli 220 lõike 2 punkti b ja artikli 239 kohaldamise kohta. Euroopa Komisjoni kodulehelt www.ec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/customs/procedural_aspects/general/debt/guidelines_et.pdf välja otsitud 10.03.2010

Tollikontrolli 2008. aasta ülevaade. Maksu- ja Tolliameti kodulehelt www.emta.ee/index.php?id=25248&tpl=1026 välja otsitud 10.03.2010

Tolliseadus , 13.04.2004. RT I 2004, 28, 188, RT I 2007, 11, 50.

Ühenduse finantshuvide kaitse ja pettusevastane võitlus – 2007. aasta aruanne, 2009. Euroopa Parlamendi kodulehelt www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+REPORT+A6-2009-0180+0+DOC+WORD+V0//ET välja otsitud 13.03.2010

LISA 1. INTERVJUU AIMI PIHELIGA

Intervjuu Aimi Piheliga (Maksu- ja Tolliameti maksude osakonna tariifide talituse peaspetsialist).

1. Mis on päritolupettused ning mis on enam levinumad päritolupettused Eestis?

Päritolupettuste peamiseks eesmärgiks on kasu saamine, kas makse vähem maksmise või nendest kõrvale hoidmise kaudu. Olulist rolli vale päritolu määramisel mängivad dumpinguvastased tollimaksud. Kehtestatud dumpingumaksud on väga palju kõrgemad tava maksumäärast, mistõttu on ettevõtetel suur majanduslik huvi kaup mõne muu päritoluga deklareerida. Enam levinumad päritolupettused on kaupade teadlik deklareerimine vale päritoluga, päritolutõenditega seotud pettused ning kauba sooduspäritolu reeglitele mittevastavus.

2. Kui palju oli avastatud võltsitud päritolutõenditega kaupu 2008 ja 2009. aastatel?

2008. aasta jooksul oli avastatud 78 tõendeid, mis ei vastanud sooduspäritolu tõenditele kehtestatud nõuetele. Samuti saadeti järelkontrolli neid päritolutõendeid, mille autentsus tekitas kahtlust. Tulemuseks oli see kahtlus põhjendatud 241 juhtumil.

3. Kuidas toimub deklaratsioonide kontroll päritolu osas?

Tänapäeval suurem osa deklaratsioonidest esitatakse tollile elektroonselt ning kuna pole võimalik kontrollida neid kõike, lisatakse COMPLEX programme kriteeriume, mille järgi suunatakse deklaratsioone, mis sattuvad nende kriteeriumide alla, kollase koridori ehk kontrollile. Pädev ametnik vaatab deklaratsiooni üle ning kas laseb neid edasi või mitte. Need kriteeriumid tulevad juba kokku puutunute pettuste asjaolude järgi ehk põhinevad tolliametnike töökogemusel, teabeosakonna riskihindamisel või Euroopa Pettustevastase Ameti (OLAF) infol.

4. Mis on need kriteeriumid, mille järgi suunatakse deklaratsiooni kollasse koridori?

Võimalikest kriteeriumidest on nt, Iisraelist soodustusega deklareeritud kaupade sooduspäritolutõendi peal päritolu omandamise koha postiindeksi olemasolu. See kriteerium on kehtestatud, et teada saada, et kaup ei ole toodud vallutatud aladel, kust pärinevad tooted ei vasta EL-i ja Iisraeli vahelise assotsiatsioonilepingu kohaselt tariifsete sooduskohtlemise tingimustele. See kriteerium on lisatud COMPLEX programmi peale sarnase probleemiga kokkupuutumist ehk tänu kohtuvaidlusele.

LISA 2. INTERVJUU VIKTORIA PAŠKEVITŠIGA

Intervjuu Viktoria Paškevitšiga (Põhja maksu- ja tollikeskuse tollikorralduse osakonna tollitalituse vanemspetsialist).

1. Milles seisnevad päritolupettused, mis on seotud päritolutõendite olemasolu ja autentsusega? Kas ainult võltsitud tõendite esitamisel?

Ei, näiteks, importija deklareerib kaupa Hiina päritoluga ning esitab A.TR-sertifikaati. Tegemist on vale andmete esitamise või päritolutõendi autentsusega, sest just A.TR-sertifikaate väljastatakse ainult Türgi päritoluga kaupadele.

2. Mis deklaratsioone suunatakse järelkontrollile?

Täiendavale kontrollile (kollasse koridori) suunatakse neid deklaratsiooni, mis on sattunud kehtestatud kriteeriumide alla, samuti selektiivmeetodi järgi. Selektiivsus seisneb selles, et osa ametnikke vaatab kõike esitatud deklaratsiooni üle ning suunab kontrollile neid, mis tekkivad kahtlust. On olemas ka teatud protsent normist (umbes 2% esitatud deklaratsioonidest), mis tuleb kontrollida aastas.

3. Mis on võimalikud kriteeriumid, mille järgi suunatakse deklaratsiooni kollasse koridori?

Üheks kriteeriumiks on Norrast saadud arvedeklaratsioonidel heakskiidetud eksportija loa numbri kontroll. See kriteerium on tulnud meie töökogemusest. Mõned importijad, kes soovivad tuua Eestisse kaupa ning kasutada soodustust tolliprotseduuride vormistamisel, määravad arvedeklaratsioonile kauba sooduspäritolu ning panevad mingit suvalist heakskiidetud eksportija numbri. Iga riik väljastab konkreetset heakskiidetud eksportija numbri, mis vastab teadaolevatele nõuetele. Liikmesriikide lubade numbrite näidised on tollis olemas, seega on võimalik neid kontrollida.

4. Kuidas toimub päritolutõendite väljastamine?

Erinevalt, näiteks päritolutõendi EUR 1 esitab ja täidab eksportija ise. Toll kinnitab selle, kuid aga ei vastuta selle sisu eest. Kui toll annab kinnitust, siis muidugi vaatab mis dokumendid on ees, aga ei kontrolli selle autentsust ja õigust.

LISA 3. SOODUSTUSTE KASUTAMINE 2007-2009

Tabel 1. Soodustuste kasutamine 2007-2009. aastatel.

SOODUST	Aasta			KOKKU
	2007	2008	2009	
100	2 764 047 746	1 600 655 354	1 133 797 605	5 498 500 705
200	169 734 627	99 783 733	110 219 600	379 737 960
300	33 302 701	23 526 207	106 115 728	162 944 636
140	8 711 496	14 246 123	51 582 670	74 540 289
400	9 421 753	7 710 316	5 426 159	22 558 228
120	10 824 544	5 201 282	1 528 913	17 554 739
240	211 850	6 358 587	4 271 617	10 842 054
110	3 605 189	5 387 415	1 532 303	10 524 907
320	1 447 893	1 725 086	1 437 613	4 610 592
115	1 128 032	1 678 862	279 747	3 086 641
123	80 000	218 440	357 761	656 201
325	101 677	255 237	237 059	593 973
125	72 939	102 171	8 122	183 232
420		267	68 070	68 337
119	25 360	11 070	19 003	55 433
150		12	44 920	44 932
323	16 000		18 888	34 888
KOKKU	3 002 731 807	1 766 860 161	1 416 945 777	6 186 537 745

LISA 4. INTERVJUU TARMO PADREKUGA

Intervjuu Tarmo Padrekuga (Põhja maksu- ja tollikeskuse kontrolliosakonna IV kontrollitalituse vanemrevident).

1. Mis on enam levinumad kaubad, mida püütakse deklareerida vale päritoluga ja mis riikidest see kaup on?

Nende kaupadeks on televiisorid ja jalgrattad. Kahtlus on kõikide kaupade osas, kus tollimaksumäär on kõrge või riikide osas, milliste teatavate kaupade suhtes on kehtestatud dumpinguvastane tollimaks.

2. Mis on levinumad kaubad, mida püütakse deklareerida sooduspäritoluga, kuid mis ei vasta sooduspäritolu reeglitele ja mis riikidest see kaup on?

Jalgrattad (deklareeritakse Malaisia päritolu, kuid tegelik päritolu oli Hiina).

3. Milliseid probleeme esineb selliste kaupade päritolu kontrollil?

Järelkontrolli käigus on väga raske tõestada, milline on kaupade tegelik päritolu. Osa riike ei tee koostööd, st ei vasta ettenähtud aja jooksul päringutele.

4. Kas teistes riikides tehakse midagi teisiti ehk kas on mingid erinevused kauba päritolu kontrollimisel?

Ei oska vastata.

5. Palju tehakse mitmest riigist saadud kauba päritolu määramise kontrolli (kontrolliandmed (TKO, KO, MKO v TOT vmt))

Järelkontroll teostab tollideklaratsioonil deklareeritud kauba päritolu kontrolli (kaubal saab korraga olla ainult ühe riigi päritolu), pöördudes selleks päritolutõendi väljaandnud riigi poole. Kontrolliobjektide valikuga Maksu- ja Tolliametis tegeleb Teabeosakond, vaid päritolu riskiga ettevõtteid on vähe. Paljudel juhtudel on päritolu kontroll üks osa ettevõtte kogukontrollist (kontrollitakse ka näiteks deklareeritud hinna õigsust).

6. Mis kontrolli liigid on kasutusel? Milles seisneb eelkontroll, kaupade füüsiline kontroll, järelkontroll?

IV kontrollitalitus tegeleb vaid järelkontrolliga. Järelkontroll põhineb dokumentide kontrollil,

kuna kaupa üldreeglina enam ei ole (seega ei saa teha vaatlusi, saata ekspertiisi vms).

7. Mis prioriteedid on olemas deklareeritud kauba päritolu kontrollimisel?

Prioriteediks peaksid olema päritolu kontrollid, kus kauba tegeliku päritolumaa kaubale on kehtestatud dumpinguvastane tollimaks.

8. Mis on võimalik teha, et ennetada vale päritoluga deklareerimist või vähendada seda?

Efektiivne lahendus on kauba füüsiline kontroll tollivormistuse käigus.

9. Kuidas on üldse võimalik kontrollida, kas kaup vastab sooduspäritolu reeglitele või mitte? Kas viiakse läbi teste, võetakse proove ja tehakse ekspertiise või on mingi muu võimalus selleks?

Järeldkontrolli käigus on kõige efektiivsemaks kontrollimeetodiks pöördumine päritoluriigi poole.

LISA 5. SAGEDASEMAD SOODUSPÄRITOLURIIGID IMPORDIL EESTISSE

Tabel 2. Kaupade importimisel Eestisse sooduspäritolu enam kasutatavad riigid 2007-2009. aastatel.

VALMISTAMINE	Aasta			KOKKU
	2007	2008	2009	
NO	18 897 485	10 669 509	95 517 865	125 084 859
CL	2 537 927	3 184 680	2 441 349	8 163 956
EG	2 567 068	2 073 692	1 198 141	5 838 900
EU	1 608 936	1 470 511	2 027 194	5 106 642
CH	1 056 118	1 484 234	910 792	3 451 144
IS	1 327 912	624 459	520 664	2 473 036
CI	1 329 432	384 050	347 000	2 060 482
TR	716 232	706 624	622 030	2 044 886
IL	971 152	595 185	459 611	2 025 948
MD		631 950	920 392	1 552 342